

”JAG TITTADE BARA,

JAG GJORDE INGET ELAKT”

En rapport om barns utsatthet
på exposekonton

”JAG TITTADE BARA,

JAG GJORDE INGET ELAKT”

En rapport om barns utsatthet på exposekonton

@ECPATSverige
Sankt Göransgatan 66
SE-112 33 Stockholm
+46 (0)8 598 920 00
info@ecpat.se
www.ecpat.se
www.dittecpat.se
www.ecpathotline.se
www.ecpat.se/vuxenstod
ECPAT Sverige, 2023

Författare
Jonas Karlsson, Utredare, ECPAT
Sophie Josephson, Senior barnrättsrådgivare, ECPAT

Research
Caroline Karlsson, Rådgivare, ECPAT

Redaktör
Maria Matseke, Kommunikationsansvarig, ECPAT

Layout
Emma Ljungberg, Stockholm Kreativism

Bilderna i denna rapport är genrebilder
och personerna på bild har ingen koppling
till innehållet eller citaten i rapporten.

ECPAT Sverige är en barnrättsorganisation som arbetar mot
sexuell exploatering av barn. Vi sprider kunskap om brottsligheten
och förebygger att barn och unga inte utsätts. Vi arbetar med
opinionsbildning och påverkansarbete mot makthavare och vi
samarbetar med myndigheter, företag och andra organisationer.
Vi driver tre operativa verksamheter: ECPAT Hotline, en anmälnings-
sida för misstänkt sexuell exploatering av barn; Ditt ECPAT, en
stödlinje för barn och unga och ECPAT Vuxenstöd, en stödlinje för
föräldrar och vuxna i barns närhet.

INNEHÅLL

Förord	4
Sammanfattning	6
Om exposekonton	8
Så här har vi gjort	12
Barnens analys av undersökningen	15
Vad säger lagen?	16
Plattformer och lagstiftning idag	18
Barn, internet och relationer.....	20
Vad säger barnen att exposekonton är?.....	22
Hur vanligt är det att bli exposad?.....	24
Vem exposar barnen?.....	28
Kön och expose	34
Konsekvenserna av att bli exposad.....	38
Barnen som besöker exposekonton	43
Varför besöker barn exposekonton?.....	45
Varför tror barnen att andra besöker exposekonton?	50
Hotet från expose	56
Lokala exposekonton	57
Sociala mekanismer i globala exposekonton.....	59
Barn som utsätter barn	59
Expose och annan brottsutsatthet.....	60
Vilka lösningar ser barn?	62
Barnens ansvar	63
Rättsväsendets ansvar.....	70
Skolans ansvar.....	72
Diskussion av barnens analys.....	76
Diskussion	78
ECPAT rekommenderar.....	80

Förord

"Nude på nätet" har vi på ECPAT Sverige (ECPAT) valt att kalla den årliga webbaserade undersökning där barn och unga delar erfarenheter och kunskaper med oss kring sexualbrott på nätet. I förra årets upplaga såg vi en stor ökning av barn som vittnade om en företeelse som går under namnet "exposekonton". Det handlar om anonyma konton på sociala medier, eller forumtrådar på nätet, där barn delar naket och sexuellt material på andra barn. Det stod tidigt klart för oss att det är en brottslighet där de flesta av de som utsätts och de som utsätter är barn. Vi insåg även att barnen som hänger ut andra sällan är medvetna om att de begår sexualbrott och att de i huvudsak ser det som ett digitalt sätt att trakassera och mobba. När ECPAT 2022, för tredje året i rad, genomförde "Nude på nätet" valde vi att i fördjupningsdelen fokusera på exposekonton, för att inhämta kunskaper kring detta nya fenomen.

Den digitala klyftan mellan barn och vuxna är djup när det kommer till barns utforskande av sexualitet på nätet. När det kommer till exposekonton är klyftan avgrundsdjup. Ju mer vi kommit i kontakt med exposekonton desto tydligare står det klart för oss hur angeläget det är att vuxenvärlden får kunskaper för att ha möjlighet att ingripa och förhindra att barn hängs ut. Uthängningar som kan få långtgående och förödande effekter på barns och ungas välmående och psykiska hälsa. Om inte vuxenvärlden redan nu agerar och kraftsamlar kommer exposekonton sannolikt att normaliseras och skapa en internetkultur där barn kan kränka och förfölja varandra, i ett klimat av total ansvarsfrihet och minimal risk för påföljder.

Vi vet att barn är experter på sin egen situation och att det är helt nödvändigt att vuxenvärlden lyssnar på barns erfarenheter och upplevelser för att dra lärdomar av deras vardag. Den vardag som vi vet till stor del utspelas på nätet. Barnens egna berättelser är grunden och förutsättningen för att denna rapport skrivits. Tack vare en iterativ metod, där barnen i de flesta avseenden har lett oss framåt, har vi hittat en väg att nå barn och unga på deras villkor. Resultatet har varit överväldigande. I 2022 års upplaga av Nude på nätet deltog 13 433 barn mellan 10 och 17 år.

Vi vill verkligen tacka alla barn och unga som så modigt har delat med sig av erfarenheter och kunskaper. Vi kommer att förvalta det förtroende ni har gett oss!

Vi hoppas att med denna rapport ge dig som förälder, lärare, kurator eller annan viktig vuxen i barns närhet, kunskaper och diskussionsunderlag. Vi hoppas även att du som politiker och beslutsfattare prioriterar och resurssätter utifrån de långsiktiga konsekvenser barns utsatthet på nätet kan leda till.

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare ECPAT Sverige

"Där man "exposar" människor som skickat nudes eller gjort nåt. Där man säger namn, ålder och ibland skola. Eller kallar andra för bitches horor eller slampor."

Flicka, 14 år

Sammanfattning

Den här rapporten är en analys av ECPATs årliga undersökning Nude på nätet som vi har gjort tillsammans med barn och unga. I rapporten presenteras kvantitativa resultat från undersökningen, och tack vare att många barn lämnat fritextsvar kan vi komplettera barnens svar med fördjupat innehåll och få en djupare förståelse för deras resonemang och erfarenheter.

Rapporten fokuserar på så kallade exposekonton på nätet och hur dessa konton eller forumtrådar används för att sprida sexuellt kränkande bilder och övergreppsmaterial på framför allt flickor. I många fall är den som bilderna har skickats till jämnårig, ofta en partner eller en flirt. Dessa personer har sedan lagt upp de intima bilderna på exposekonton. Ofta har

flickorna skrivit meddelanden på bilderna eller filmerna som signalerar att personen de skickat till är någon som de har haft förtroende för, i bilderna kan det exempelvis stå "älskling" eller "jag älskar dig". I andra bilder skriver flickorna att de inte vill mer eller att det de tvingas göra är smärtsamt, att de är traumatiserade och en del ber om att få sluta. Effekterna blir att flickor begränsar sig, undviker att dela intimt material och att de i vissa fall dömer andra som gör det. Synen på nakenhet och sex som skamligt för flickor har alltid funnits i samhället, men via exposekonton kan denna syn få ny kraft och laddar varje uttryck för flickors lust med skam och skuld - ofta i kombination med ett grovt misogynt språk. I ett sådant klimat ökar risken för redan sårbara grupper att bli utsatta då vi vet att sannolikheten att bli uthängd korrelerar med andra risker för att bli trakasserad och utsatt för sexuellt och fysiskt våld.

Omgivningen runt barnen ger signaler om att fenomenet inte är allvarligt. Plattformarna har funktioner som aktivt lockar in barnen på exposekonton. De agerar även långsamt med att ta bort övergreppsmaterial och konton som bryter mot lagen och allvarligt skadar enskilda barn. Rättsväsendet har inte lyckats kommunicera att de ser allvarligt på fenomenet. Skolanställda har för låg kunskapsnivå och känner inte till att exposekonton förekommer. Enligt barnen i enkäten verkar skolans personal vara oroande passiva i att hantera situationer där elever blir trakasserade och kränkta efter att ha blivit uthängda. Givet detta är det inte konstigt att barn förringar allvaret i att titta på exposekonton eller i det efterföljande skvallret och trakasserierna.

Vid sidan av det svikna förtroendet och kränkningen förvärras situationen genom att barnets namn, ålder, skola och konton på sociala medier skrivs ut vilket gör det möjligt för andra att kontakta och trakassera det utsatta barnet år efter år. Vissa exposekonton består av mycket stora mängder namngivna bilder och filmer. Barnets personuppgifter i kombination med den stora mängden bilder innebär att materialet kommer läckas ett stort antal gånger under många år och att barnet kan spåras under lång tid. Samtliga sexualbrott som aktualiserar för spridning av övergreppsmaterial på exposekonton har, i de grövre fallen, fängelse med i straffskalan.

Det är viktigt att lyfta att många av de som begår brott kopplade till exposekonton själva är barn. I enkäten ser vi att denna typ av uthängning riskerar att leda till verbala och fysiska trakasserier, utfrysning, utpressning, hot och våldtäkter. De konstanta kränkningarna påverkar barnens mående mycket negativt och i enkäten berättar barn om att de slutat gå till skolan eller att gå ut överhuvudtaget, om konstant ångest, depression, självskadebeteende och suicidförsök.

Att barn utsätts för sexualbrott är fullkomligt oacceptabelt och de konstanta rättighetskränkningar som barnen utsätts för måste upphöra nu.

ECPAT KRÄVER:

Ändra barnpornografi-lagstiftningen

Inför strikt ansvar

Plattformarna måste ta sitt ansvar

Ett kunskapslyft om exposekonton införs

Utredningar som rör sexualbrott mot barn prioriteras

I undersökningen Nude på nätet 2021 fanns det ett stort antal berättelser som handlade om exposekonton och erfarenheten att bli exposad, det vill säga att bli uthängd på ett exposekonto.

Dessa berättelser stack ut av flera skäl och inte minst att det ofta handlade om barn som utsatte andra barn. Det var också tydligt att bli exposad ofta innebar ett stort och långvarigt lidande för de utsatta barnen och att det kraftigt ökade risken för att utsättas för nya kränkningar och brott. När ECPAT arbetat med frågan har det blivit tydligt att exposekonton är ett fenomen som är nästan helt okänt bland vuxna. Detta gäller även vuxna som arbetar med barn som lärare, kuratorer och personer som arbetar i socialtjänsten. Det verkar också som att barnen har ett större motstånd mot att vända sig till vuxenvärlden för stöd än vid annan brottslighet. Det är därför påkallat att inleda med en kort förklaring av vad ett exposekonto är och vilken plats de har i många barns liv.

Under 2022 kontaktade fler barn än tidigare vår stödverksamhet Ditt ECPAT med frågor om bilder som sprids på forum som exempelvis Reddit och Discord. En användare startar en tråd, ofta med ett misogynt namn och/eller expose i titeln, där användaren uppmanar andra att dela nakenbilder på flickor. Sedan ansluter sig fler användare till forumet och delar egna länkar till Dropbox eller andra fildelningstjänster där övergreppsbilder, prenumerationer och/eller länkar till material säljs.

VAD ÄR ETT EXPOSEKONTO?

Anonyma konton där framför allt barn och unga delar naket och sexuellt material på andra barn och unga.

89% av barnen i årets undersökning känner till vad ett exposekonto är.

Materialet sprids i barnets direkta närhet och sociala nätverk.

Materialet kopplas ihop med ett specifikt barn via information om vem barnet är och ibland med kontaktuppgifter.

Egenproducerat material av flickor i mellanstadieåldern är vanligt förekommande.

Effekterna av att bli "exposad" är ofta allvarliga och kan pågå under många år.

Många användare efterfrågar bilder på flickor och kvinnor i deras närhet och uppger deras namn och skola. Exposekonton kan både vara lokala och globala. I diskussionstråden framgår det tydligt att användarna är väl medvetna om att flickorna, vars nakenbilder delas utan samtycke, är minderåriga. Länkarna till fildelningstjänsterna säljs antingen genom att användaren swishar en summa eller startar en prenumeration.

"När någon har ett konto på en viss hemsida/app som andra kan betala för att få se. Det kanske är nakenbilder eller liknande."

Pojke, 15 år

Varje Dropbox innehåller ofta tusentals bilder som är sorterade i undermappar med flickornas namn och i en mapp finns vanligtvis hundratal bilder och filmer. En del av filmerna är inspelade av gärningspersonen, som förutom att visa sitt eget namn på exempelvis Snapchat, visar användarnamnet på den som har skickat bilden och andra flickor som följer honom. Om gärningspersonen, ofta en kille eller man, är den som står bakom kontot ser han ofta till att han inte filmar sitt ansikte om han själv är med i filmen. Många gånger har flickorna skrivit meddelanden på bilderna eller filmerna som signalerar att personen de skickat till är någon som de har haft förtroende för, i bilderna kan det exempelvis stå "älskling" eller "jag älskar dig". I andra bilder skriver flickorna att de inte vill mer eller att det de tvingas göra är smärtsamt, att de är traumatiserade och en del ber om att få sluta. Det finns även meddelanden där flickorna ber personen att inte screena materialet. Om gärningspersonen har skrivit meddelanden i bilderna eller filmerna är språket ofta grovt misogynt och använder ord som "hora" eller "slampa" tillsammans med namn och kontaktuppgifter till flickorna. Bilderna och filmerna som delas genom prenumerationer eller annan betalning är i de flesta fall hämtade från sociala medier som Snapchat och Instagram. Det finns tydliga regler för hur materialet ska delas på de lokala exposekontona vilket illustreras här.

Så här har vi gjort

Under 2022 genomförde ECPAT för tredje gången den berättelsebaserade enkätundersökningen **Nude på nätet**.

Enkätens syfte var att studera barns upplevelser, attityder och strategier för att hantera sexuella övergrepp, på och utanför nätet, utifrån korta berättelser baserade på andra barns vittnesmål om sina upplevelser. I enkäten fanns, förutom berättelserna, tre fördjupningsområden. Dessa handlade om barns utsatthet för sexualbrott på internet, exposekontona där det sker en stor spridning av naket och sexuellt material av barn, samt barns erfarenheter av och attityder till övergrepp där barn utnyttjas av vuxna för köp av sexuell handling. Denna rapport fokuserar på vad barnen berättade för oss i fördjupningsdelen om exposekonton samt tre berättelser som är kopplade till den. Vi har i vissa fall inkluderat fritextsvar från 2021 års enkät eftersom det var genom dessa vi uppmärksammades på vidden av problemet. Kunskapen om hur exposekonton ser ut har vi även fått från vår Hotline.

Vilka barn deltog i **Nude på nätet**?

Undersökningen genomfördes under tolv dagar i början av juni 2022 och barnen fick information om den via en kampanj på TikTok, Instagram och Snapchat. Genom att klicka på en länk kom de till en sida som handlade om undersökningens syfte, information om ECPAT och ECPATs stödlinje. Målgruppen för undersökningen var barn i åldern 10–17 år. Barn i 10–12 års åldern har en närvaro på sociala medier även om åldersgränsen är 13 år.

Barnen fick inledningsvis svara på bakgrundsfrågor om ålder, könsidentitet, vilka vuxna de bodde med och om de och/eller deras föräldrar var födda i eller utanför Sverige. Barn över tretton år fick frågor om de hade en neuropsykiatrisk diagnos och om de identifierade sig med HBTQIA+ (paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner). Barn upp till 13 år fick besvara högst tre berättelser slumpade ur ett urval av sex berättelser. Barn mellan 14 och 17 år fick besvara tre berättelser slumpade ur ett urval av tolv. Berättelserna kunde till exempel handla om att få sina bilder spridda utan samtycke, sälja nakenbilder eller att bli utpressad på nätet. I berättelserna finns det barn som både utsätts och som utsätter andra barn. Barnen fick även möjlighet att delta i ett eller flera fördjupningsområden eller dela en egen berättelse.

I undersökningen har 13 433 barn svarat på minst en berättelse och genomsnittet ligger på strax över två besvarade berättelser per barn. Barnen fick svara på om de själva eller en vän hade erfarenhet av något som påminde om berättelsen. De fick även möjlighet att lämna kommentarer i fritext. Drygt 2 500 barn skrev minst en fritextkommentar och totalt kom det in 5 500 fritextsvar, många av dessa var mycket långa. 1 112 barn har svarat på fördjupningsområdet om exposekonton och 1 073 har svarat på frågorna om brottutsatthet.

Majoriteten av barnen (cirka 75 procent) som svarade på undersökningen var mellan 14 och 17 år. Drygt hälften, 52 procent, var flickor och 44 procent var pojkar. Strax under två procent av barnen var icke-binära. Övriga barn svarade antingen "annat" eller har inte velat uppge sin könsidentitet. En stor majoritet, 81 procent, är födda i Sverige med föräldrar födda i Sverige. 12 procent är födda i Sverige av föräldrar som inte är det. Sex procent är födda utomlands av föräldrar som är födda utomlands samt en knapp procent är födda utanför Sverige av föräldrar födda i Sverige. 60 procent av barnen bor med båda sina föräldrar och nästan lika många, 18 respektive 17 procent, av de övriga bor antingen växelvis hos sina föräldrar eller med en ensamstående förälder. Knappt fem procent uppger att de inte bor med någon av sina föräldrar. Bland de äldre barnen uppger 18 procent att de har en neuropsykiatrisk diagnos (NPF-diagnos) såsom autism eller ADHD och 17 procent identifierar sig som HBTQIA+. Bland barnen som identifierar sig som HBTQIA+ är det mer än dubbelt så många flickor, 22 procent, som uppger detta jämfört med pojkar (där 9 procent gör det).

Barns analys av undersökningen - metod

I rapporten presenteras kvantitativa resultat från undersökningen i diagram, men tack vare att många barn lämnat fritextsvar kan vi komplettera barnens svar med fördjupat innehåll och få en djupare förståelse för deras resonemang och erfarenheter.

Detta blir speciellt tydligt då det rör ett område där vuxenvärlden nästan helt saknar insyn. I många fall kan barnens beskrivningar stå för sig själva och behöver ingen ytterligare tolkning. En viktig del av ECPATs analys är att väva samman barnens svar med lagstiftning och tidigare forskning.

För att få bättre förståelse för barnens tolkningar och lösningar bjöd ECPAT in barn i analysarbetet. Analysarbetet skedde i två steg där det första genomfördes i sex fokusgrupper med deltagare i sjunde och åttonde klass. Grupperna bestod av sex till tio barn och delades upp i flickor och pojkar. Skolans kurator och mentor fanns tillgängliga

om barnen skulle behöva stöd. De fick även information om ECPATs stöddlinje för barn och unga.

Vi presenterade resultaten från vår undersökning och bad barnen föreslå vad de själva, de digitala plattformarna, rättsväsendet och skolan kunde göra för att minska antalet exposekonton och antalet uthängda barn. Barnen fick prioritera förslagen utifrån hur stor påverkan de trodde att de skulle ha och hur svåra de skulle vara att genomföra. Barnens förslag delades in i kategorier och alla grupperns bedömningar sammanfördes i ett gemensamt prioriteringsdiagram indelat utifrån kön. I det andra steget resonerade gymnasie- ungdomar om resultaten från workshopen.

I denna gruppintervju diskuterade ungdomarna både för- och nackdelar med de yngre barnens förslag. Intervjun transkriberades och barnens resonemang presenteras i anslutning till resultaten från workshopen.

Vad säger lagen?

När barn och unga beskriver materialet på exposekonton använder de ofta begreppen "nudes" eller "nakenbilder".

När vi granskar materialet som kommer in till Ditt ECPAT eller till vår webbaserade anmälningssida ECPAT Hotline ser vi att det som barn kallar en nakenbild kan vara allt från en intim bild som tagits i en spegel till kortare filmsekvenser där barnet penetrerar sig själv med ett verktyg eller egna fingrar. Det kan även handla om filmer eller bilder som visar fysiska samlag, ofta filmas flickan utan att killen på bilden kan identifieras. Majoriteten av materialet är egenproducerat vilket innebär att det är barnet själv som har tagit bilden eller spelat in videon, frivilligt eller under hot och utpressning.

Det finns flera olika brott som kan aktualiseras när det rör sig om exposekonton. Det finns idag ett fåtal domar där domstolen specifikt har

prövat frågor kring exposekonton, där bland annat följande brott har ansetts tillämpliga: *barnpornografibrott, förtal, olaga hot och olaga integritetsintrång*.¹ Att barn och unga hängs ut på nätet och blir utsatta för bild- och ryktesspridning är inget nytt fenomen. I det så kallade Instagram-målet, som fick stor uppmärksamhet, dömdes år 2013 två flickor som stod bakom och drev ett exposekonto för grovt förtal. Högsta domstolen fastställde tingsrättens dom.² I den här framställningen kommer vi att ta upp såväl dessa som andra aktuella brott. Observera att förklaringarna nedan är icke-uttömmande sammanfattningar av hur olika handlingar som berör just exposekonton skulle kunna appliceras på de olika brottsbeskrivningarna.

Samtliga brott på följande sidor har, i de grövre fallen, fängelse med i straffskalan. Det är viktigt att lyfta att många av de som begår brott kopplade till exposekonton själva är omyndiga. Det är först vid 15 års ålder som en person blir straffmyndig och därmed kan straffas för brottet.

¹ Se t.ex. Attunda tingsrätt, B 2501-20, 2021-06-04; Helsingborgs tingsrätt, B 634-20, 2020-11-03; Linköpings tingsrätt, B 3566-19, 2020-07-02; Svea hovrätt, B 9808-19, 2019-08-28; Svea hovrätt, B 11777-20, 2020-12-01; och Vänersborgs tingsrätt, B 3826-20, 2021-05-05.

² Se NJA 2015 s. 482.

Barnpornografibrott (Brottsbalken 16 kap. 10 a §)

I princip all hantering av dokumenterade sexuella övergrepp på barn, det som i lagen kallas barnpornografi, är olaglig. Det innebär att det är olagligt att exempelvis producera, inneha, sprida eller titta på sådant material. Med material avses bland annat fotografier och filmer. Med barn menas i sammanhanget en person som inte är fullt pubertetsutvecklad, eller när det framgår av bilden eller filmen och omständigheterna kring den att personen är under 18 år. Material anses vara barnpornografiskt om det exempelvis skildrar sexuella övergrepp på barn, har ett fokus på ett barns könsorgan eller på annat sätt har ett sexuellt motiv.

En stor del av de bilder och filmer som förekommer på exposekonton kan utgöra barnpornografiskt material. Inte sällan framgår åldern och/eller namnet på personen tydligt i text vid bilden. Att ladda upp dessa bilder, eller filmer eller att spara material från ett exposekonto, är exempel på vad som kan utgöra barnpornografibrott. Att titta på nakna eller sexuella bilder/filmer som föreställer barn kan också vara brottsligt. Att av misstag råka se ett exposekonto (t ex för att det kommer upp i ens flöde på sociala medier) innebär inte att man gjort sig skyldig till ett brott. Däremot, om någon aktivt söker efter ett exposekonto där övergreppsmaterial eller andra sexuella bilder/filmer på barn finns, kan denna begå barnpornografibrott.

Förtal (Brottsbalken 5 kap. 1–2 §§)

Brottet förtal tar sikte på när en person lämnar en så kallad ärekränkande uppgift om någon annan, med syfte att utsätta denne för andras missaktning. Som utgångspunkt spelar det ingen roll om uppgiften är sann eller inte.

Att lägga upp en bild på någon annan på ett exposekonto med tillhörande text om att personen på bilden är en "hora" eller liknande är exempel på vad som kan utgöra förtal.

Olaga hot (Brottsbalken 4 kap. 5 §)

Olaga hot är ett brott som innebär att någon uppträder hotfullt på ett sätt som gör att den hotade personen fruktar för sitt eget eller för någon annans liv eller säkerhet. Det måste röra sig om ett hot om brottslig gärning.

Att hota någon att du kommer att sprida dennes nakenbilder till ett exposekonto är exempel på vad som kan utgöra olaga hot.

Olaga tvång (Brottsbalken 4 kap. 4 §)

Brottet olaga tvång innebär att genom misshandel eller hot om brottslig gärning tvinga en person att handla på ett visst sätt. Det kan till exempel innefatta hot om att åtala eller anmäla någon för ett brott, utan att det finns grund för det.

Att förmå en person att träffas med hot om att annars sprida dennes bilder till ett exposekonto, är ett exempel på vad som kan utgöra olaga tvång. Detsamma gäller hot om att sprida bilder av en person till ett exposekonto, i syfte att få fler bilder.

Olaga integritetsintrång (Brottsbalken 4 kap. 6 a-b §§)

Brottet olaga integritetsintrång tar sikte på när en person gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa typer av privata bilder eller uppgifter med syfte att medföra allvarlig skada. Såväl stillbilder som rörliga bilder omfattas av lagen, oavsett hur spridningen har skett. Bilder på en helt eller delvis naken kropp och uppgifter om en persons sexualliv innefattas exempelvis av lagen.

Att skicka en nakenbild på någon annan till ett exposekonto utan dennes godkännande är ett exempel på vad som kan utgöra olaga integritetsintrång.

Sexuellt ofredande/sexuellt ofredande mot barn

(Brottsbalken 6 kap. 10 §)

Brottet sexuellt ofredande respektive sexuellt ofredande mot barn tar sikte på gärningar av sexuell karaktär som inte faller inom ramen för något av de andra sexualbrotten. Gärningarna kan vara fysiska, verbala och/eller visuella.

Att visa innehållet på ett exposekonto för någon som inte på förhand har gett sitt godkännande är exempel på vad som kan utgöra sexuellt ofredande mot barn alternativt sexuellt ofredande. Detsamma gäller de fall där någon skickar en länk till ett sådant konto som mottagaren öppnar, utan att informera om innehållet.

Plattformer och lagstiftning idag

EU styr till stor del svensk lagstiftning om internettjänsteleverantörers och plattformars ansvar för övergreppsmaterial som finns på deras servrar eller tjänster.

Den inre marknaden, med fri rörlighet för bland annat tjänster och kapital, omfattar även digitala tjänster och därför behövs gemensamma regler. För att få medlemsstaternas lagstiftningar att efterlikna varandra använder sig EU av minimi-krav på nationell lagstiftning. När denna rapport skrivs pågår arbetet med gemensam lagstiftning för hela EU i form av förordningar. Medlemsstaterna kan inte ha egen lagstiftning som strider mot förordningar. Som en av världens största marknader får det stor betydelse för resten av världen.

För företag som erbjuder utrymme på servrar åt andra, så kallad hosting, gäller lagen om elektronisk handel (2002:562).¹ Genom lagen har den svenska lagstiftaren anpassat svensk rätt till att vara i enlighet med EU-direktivet om elektronisk handel.² Enligt lagens paragraf 18 är ett hostingföretag inte straffrättsligt ansvarigt för olaglig information som finns på dess servrar så länge företaget inte känner till att den finns där (eller, när det kommer till skadestånd, inte är medveten om fakta eller omständigheter som gör det uppenbart att den olagliga informationen förekommer). Så fort företaget får kännedom om informationen, ska det utan dröjsmål förhindra att den sprids vidare.³ Det kan till exempel göras genom att ta bort de filer som innehåller den olagliga informationen. Lagen kräver alltså inte att företagen aktivt ska kontrollera vad som läggs upp på deras servrar. Skyldighet att agera

uppstår först när företagen faktiskt har kännedom om den olagliga informationen. Ett företag som kontinuerligt ser till att omedelbart ta bort övergreppsmaterial när det kommer till deras kännedom, bryter därför inte mot lagen trots att det går att argumentera för att företaget känner till att dess tjänst kontinuerligt används för att lagra olaglig information.

Plattformars ansvar för meddelanden som sprids på deras tjänster regleras bland annat av lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor (1998:112), ofta kallad BBS-lagen. Med elektronisk anslagstavla avses "en tjänst för elektronisk förmedling av meddelanden". Även hostingföretag och webbhotell omfattas alltså av denna lag.⁴ Det handlar om meddelanden som är publika eller riktar sig till en grupp eller lista som andra kan ansluta sig till. Lagen ger plattformarna ansvar att hålla sådan uppsikt över sin tjänst som kan krävas beroende på hur omfattande tjänsten är och vilket innehåll den har. Det kan alltså krävas mer av en global sociala medieplattform än av en mindre idrottsförening. Därutöver har plattformarna ett ansvar att ta bort eller förhindra spridning av meddelanden som till innehållet uppenbart utgör vissa särskilt angivna brott, bland annat barnpornografibrott. Den plattform som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot BBS-lagen gör sig skyldig till ett brott som kan ge böter eller högst två års fängelse. BBS-lagen anger alltså vad plattformar och hostingföretag kan hållas ansvariga för medan lagen om elektronisk handel tydliggör under vilka förutsättningar plattformar och hostingföretag kan gå fria från ansvar.

Det kan argumenteras för att en plattform genom att inte ta bort eller förhindra spridning av till exempel övergreppsmaterial på barn gör sig skyldig till barnpornografibrott genom underlåtenhet. För att dömas för ett brott för något du underlåtit att göra krävs något som kallas garantställning, det kan till exempel vara föräldrars omsorgsplikt för sina barn eller ett ansvar som följer av ett anställningsavtal. Högsta domstolen har i ett mål som gällde hets mot folkgrupp kommit fram till att ett ansvar enligt BBS-lagen inte innebär en sådan garantställning så att underlåtenhet att ta bort materialet gör att du kan dömas för brott.

Det är inte bara dessa lagar som styr företagens ansvar och möjligheter att stoppa spridning av övergreppsmaterial på barn. De aktuella branscherna ägnar sig åt en del självreglering i form av riktlinjer och certifikat. Dessutom styr företagen genom sina användarvillkor över vilket material de godkänner på sina tjänster. Dessa användarvillkor, när de kommer till de stora plattformarna, styrs av amerikansk lagstiftning där många av dessa företagen har sina huvudkontor.

Barn, internet och relationer

I debatten hamnar fokus ofta på de negativa aspekterna av barns nättillvaro och barn som brottsoffer.

Det är viktigt att vi påminner oss om varför internet är en sådan viktig del av barns liv och hur de ofta använder det på ett mer kreativt och socialt sätt än vuxna. Barnen använder internet för studier, underhållning och för att umgås med vänner eller partners. På internet hittar barn nya vänner, blir förälskade, utforskar sin sexualitet och letar efter information om sex och relationer. Gränsen mellan det som sker digitalt och fysiskt är dessutom mindre tydlig än för vuxna. De två världarna är i hög utsträckning sammankopplade för barnen.

Ett sätt att förstå det positiva med sex och relationer på nätet är att titta på tre attitydfrågor som vi ställde till barnen i vår undersökning. Frågorna gällde huruvida de ansåg att internet var bra för att flörta, om det var viktigt i en romantisk relation och om det var bra för att hitta information om sex och relationer. Andelen barn som svarade att de helt eller delvis höll med i påståendena redovisas i diagram 1.

”Vi bytte nakenbilder och njöt av det, ömsesidigt och en bra relation.”

Flicka, 16 år

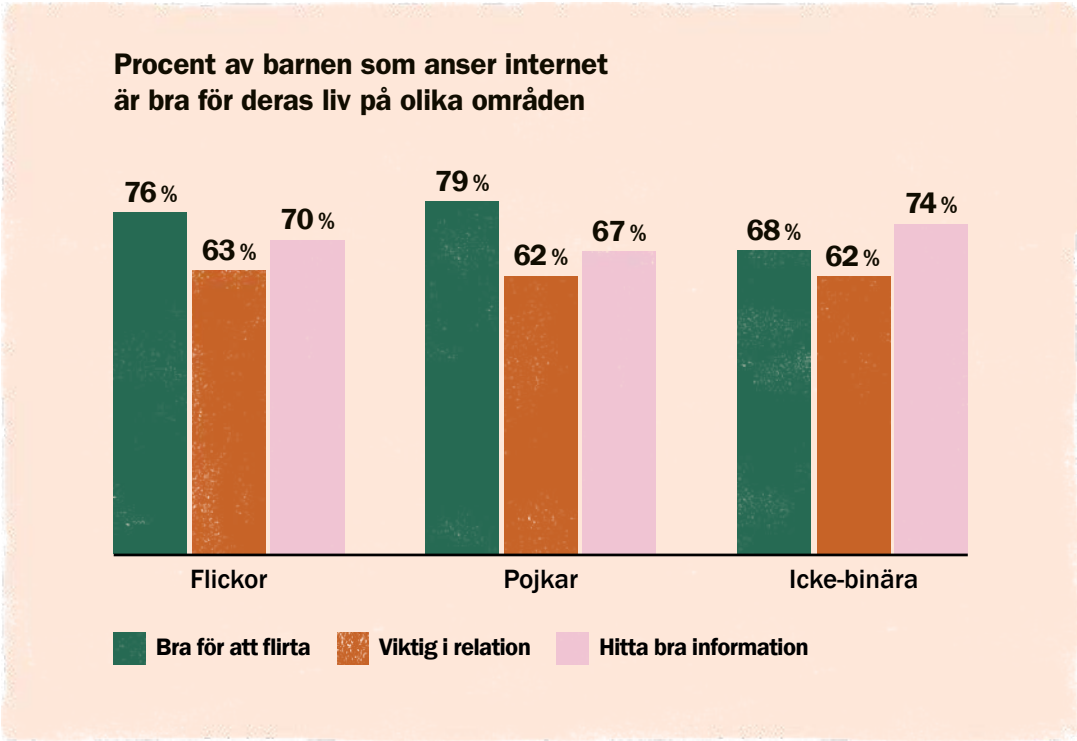

Diagram 1

En majoritet av barnen såg internet som något som kunde vara roligt, viktigt och nyttigt i romantiska och sexuella relationer. Detta leder i många fall till att barnen utforskar sin sexualitet via internet med partners, tillfälliga flörtar, vänner eller okända personer. Detta sker ofta genom att skicka egenproducerat material i form av nakenbilder eller filmer. I vår undersökning från 2021 uppgav nästan hälften av barnen att de någon gång skickat sådant material till en annan person och företrädesvis andra barn. I många fall är det oproblematiskt och barnen uppfattar det som någonting spännande, men i vissa fall går något fel och ett förtroende sviks.

När barnen berättar om utsatthet på nätet är ett återkommande tema att deras bilder spridits på den egna skolan, i deras stad eller kommun och ibland direkt till partners, vänner och familj. I många fall är den som bilderna har skickats till i barnens ålder, ofta en partner eller en flirt. Dessa personer har sedan lagt upp de intima bilderna på exposekonton. Vid sidan av det svikna förtroendet och kränkningen förvärras situationen genom att barnets namn, ålder, skola och konton på sociala medier skrivs ut vilket gör det möjligt för andra att kontakta och trakassera det utsatta barnet år efter år. Vissa exposekonton består av mycket stora mängder namngivna bilder och filmer. När vi granskar bilderna, som ofta sprids via länkar till exempelvis Dropbox, ser vi att flera av brottsoffren återkommer och kategoriseras in i mappar efter namn. Den här typen av ärende kan innehålla tusentals bilder. Barnets personuppgifter i kombination med den stora mängden bilder innebär att materialet kommer läckas ett stort antal gånger under många år och att barnet kan spåras under lång tid. I enkäten ser vi att denna typ av uthängning riskerar att leda till verbala och fysiska trakasserier, utfrysning, utpressning, hot och våldtäkter. De konstanta kränkningarna påverkar barnens mående mycket negativt och i

enkäten berättar barn om att de slutat gå till skolan eller att gå ut överhuvudtaget, om konstant ångest, depression, självskadebeteende och suicidförsök. Barn har till och med berättat om att barn i deras närhet har avlidit i suicid till följd av uthängningar och trakasserier.

Vi har frågat barnen om de känner till exposekonton, om de har besökt kontona och varför de tror andra gör det. Vi kan konstatera att nästan alla barn i åldrarna 10–17 år känner till vad ett exposekonto är och att en majoritet av dem har besökt minst ett sådant. I de fall barnen har besökt ett exposekonto har vi ställt följdfrågan om varför de har gjort det. De uppger att anledningen är att det är spännande eller roligt, att de är nyfikna på vad alla pratar om eller att de är rädda för att de själva ska finnas med. Dessutom uppger ungefär vart femte barn att de besökte ett exposekonto utan att veta vad det var eftersom plattformarna rekommenderade dem att följa kontot. När barnen beskriver varför de tror att andra besöker exposekonton nämner de anledningar som att skapa drama, sprida hat, rädsla för att själva bli utsatta och gruppträck. Det är tydligt att exposekontonas popularitet beror på den lokala kontexten, både som skvaller och ett verktyg för mobbning. I många svar framgår att även barn som besöker exposekonton egentligen är kritiska till att de existerar. De försöker minimera sin egen roll genom att skylla på att de inte är aktiva i de efterföljande trakasserier och att de bara är en av många som går in och tittar.

Vad säger barnen att exposekonton är?

När barnen själva får frågan om vad ett exposekonto är uppger 89 procent av de som har svarat att de vet vad det är. De allra flesta svarar att de är till för att sprida hemligheter och personers nakenbilder.

"Det är ett konto som personen skickar in bilder till, som till exempel nudes, dock skickar också vems bilder det är och annan info. Sedan sprider exposekontot bilderna och info till så många de kan. De kan lägga ut bilderna på storys eller sprida dom enskilt." (Flicka, 15 år)

"Man kan skicka in nudes till ett sånt konto och sedan lägger kontot ut den bilden och man kan även skriva vems nuden är då kan man även skriva in deras användarnamn på Snapchat och vart de bor (i vilken stad då)." (Flicka, 14 år)

Förutom att sprida egenproducerat material sprids även material som skildrar övergrepp.

"Ett exposekonto är när en person eller flera personer har ett konto och så har dom bilder på nudes, våld, våldtäkt etc och så skickar dom bilderna eller videos till personer eller lägger på sina storys." (Flicka, 14 år)

"Ett konto som sprider bilder/videor på folk utan samtycke. Detta kan vara nudes eller bilder på slagsmål, tom våldtäkt."

Flicka, 17 år

Ett återkommande tema är att besökare skapar en hätsk stämning och att de uthängda förnedras verbalt i kommentarstrådar och på bilderna. Kommentarererna är ofta sexistiska och syftar till att skambelägga de uthängda flickorna. Ibland uppmanas andra att kontakta dem.

"Där man lägger upp bilder på folk och skriver taskiga saker. Såsom i Gbg när dom la upp på tjejer o ba hon har haft sex med den o den jävla horan typ." (Flicka, 14 år)

"Där man "exposar" människor som skickat nudes eller gjort nåt. Där man säger namn, ålder och ibland skola. Eller kallar andra för bitches, horor eller slampor."

Flicka, 14 år

I vissa fall ser det ut att finnas ekonomiska incitament att driva ett exposekonto, alternativt att personen som ligger bakom kontot kräver att den som tittar måste bidra med eget material. Dessa tillvägagångssätt visar stora likheter med de forum där vuxna förövare delar övergreppsmaterial på barn och som leder till att alla deltagare blir delaktiga i brottsligheten.

"Dom kan skicka bilder på vad som helst det finns några som gör det för pengar att dom skriver till exempel 'skicka 200kr o så får du bilder'." (Flicka, 14 år)

"Ett konto där kontots ägare lägger ut bilder på andra personer, oftast nakna. Även också ofta ungdomar. Dessa konton får oftast tag i bilder genom att kräva att folk ska skicka in bilder på folk för att få kunna följa. Då många ungdomar (oftast killar) tycker det är väldigt spännande, skickar de då in bilder på andra personer. På så vis får de följa kontot och därför kunna se fler bilder, samtidigt som kontot får fler bilder att lägga ut." (Pojke, 16 år)

"Ett konto på tex Snapchat där ett anonymt konto samlar ihop nudes från oftast tjejer. För att få vara med och se inläggen måste man själv skicka en nude som typ en betalning." (Pojke, 17 år)

"För att få vara med och se inläggen måste man själv skicka en nude som en typ av betalning"

Pojke, 17 år

Flera av barnen som svarar på frågan om vad ett exposekonto är tar också starkt avstånd från fenomenet.

"Jag vet vad ett exposekonto är. De är någon som exposar andra genom att ta en bild på någon och skriva personliga saker om den/det. Jag har själv sett exposekonton men aldrig varit med i ett och jag hoppas att det förblir så. Tycker de är sjukt hur man kan göra något sånt mot en människa." (Flicka, 14 år)

"Exposekonto ägs oftast av en anonym feg jävel. Folk skickar in nudes som de har fått av människor som valde att lita på dem. Kan också handla om annat som tex hemligheter eller annat som andra inte har något med att göra men som någon ändå känner att de behöver sprida bara för att de kan." (Flicka, 16 år)

Något som är talande i barnens svar är att väldigt få nämner att mycket av materialet är olagligt. Det blir också tydligt att barnen inte har kunskap om att det kan vara brottsligt att sprida bilder på exposekonton och att besöka dem för att titta på nakenbilder på andra barn.

Hur vanligt är det att bli exposad?

I diagram 2 ser vi barns erfarenhet av att bli uthängda på ett exposekonto eller att känna någon som har blivit uthängd.

Nästan var sjätte flicka och knappt en av tio pojkar och icke-binära har varit med om att deras intima bilder lagts upp på ett sådant konto. Det är ännu vanligare att fejkade bilder läggs upp och kopplas till barnet utan att bilderna föreställer dem. Var fjärde flicka, en av sex pojkar och var tredje icke-binär har upplevt den här typen av uthängning som på många vis kan vara lika allvarlig. Slutligen ser vi att drygt hälften av barnen, oavsett köns-identitet, känner någon som har blivit exposad vilket visar att även barn som själva inte har blivit exposade är väl medvetna om kontonas närvaro

och att de för många utgör ett potentiellt och ständigt närvarande hot. Detta hot är väldigt konkret, vilket en flicka i undersökningen beskriver så här:

"Sådana bilder och rykten kan förstöra hela ens sociala liv, därför kan man inte skita i om det blir 'lite pinsamt'. För det står mycket på spel."

Flicka, 17 år

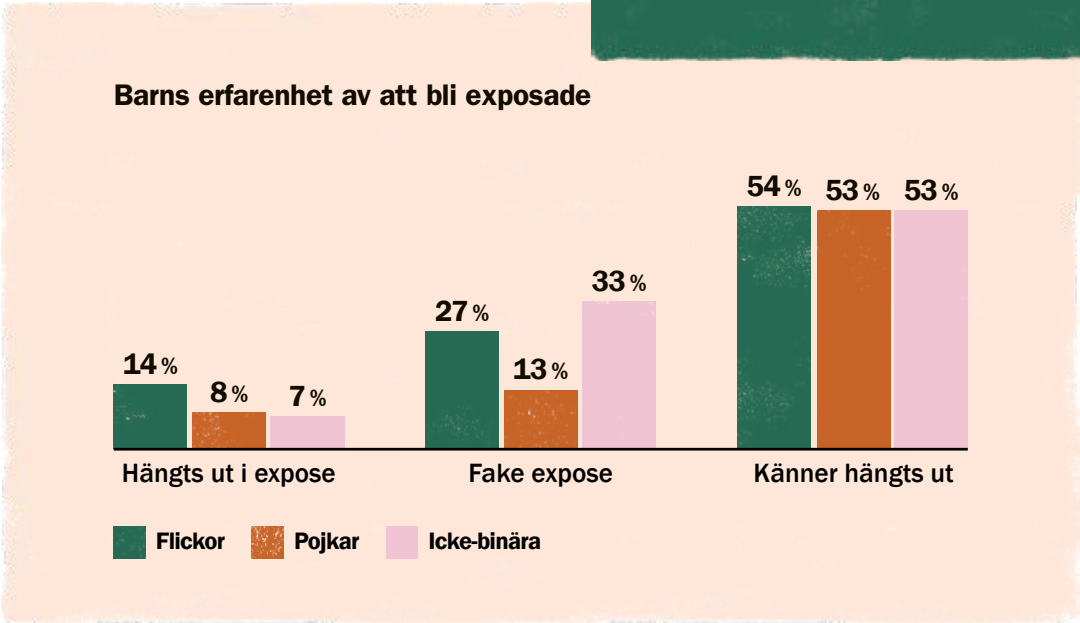

Diagram 2

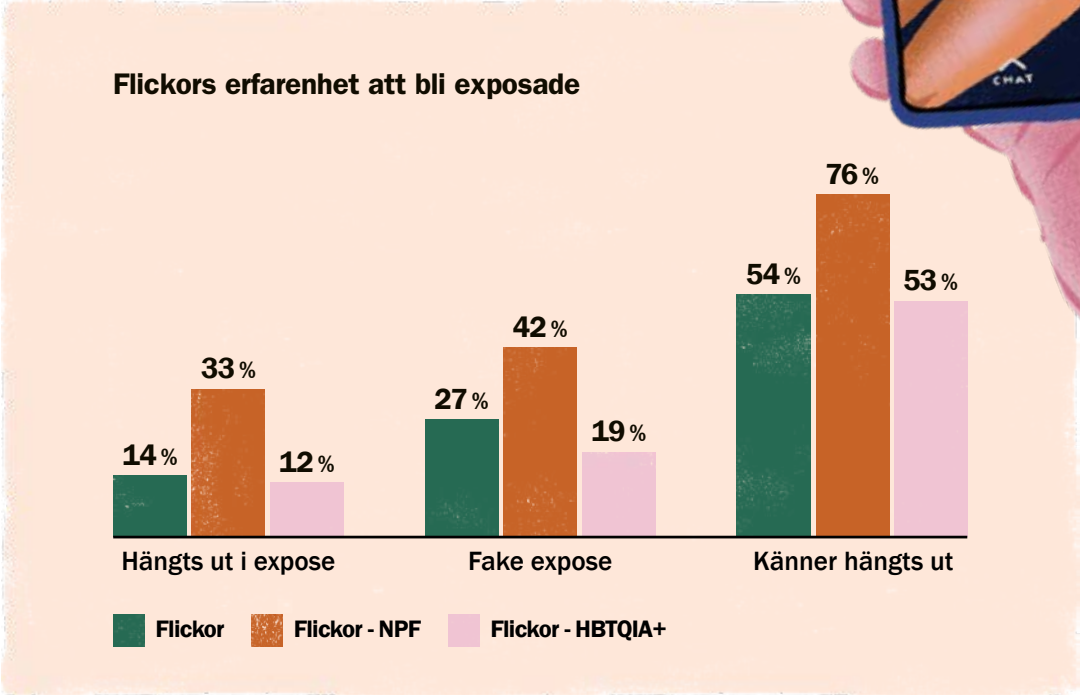
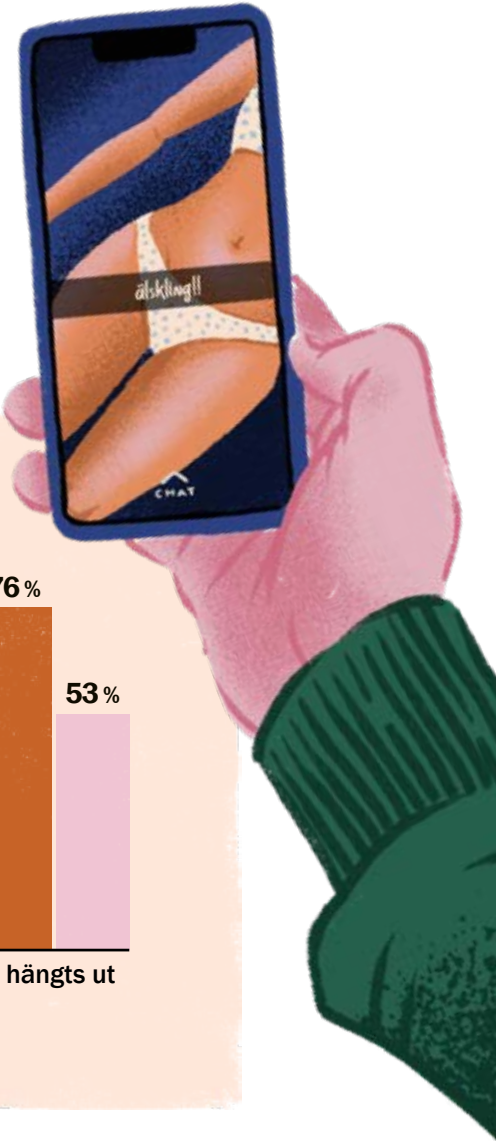

Diagram 3

Den stora skillnaden mellan att ha blivit uthängd med egna eller någon annans bilder för de icke-binära pekar också på en annan funktion som dessa konton har. Det verkar som om att personerna som har kontona väljer att bestraffa barn som avviker från den heterosexuella normen genom att hänga ut dem på exposekonton. För att få mer information om andra grupper som avviker från normen och är mer utsatta för nätmobbning tittar vi närmare på barn som identifierar sig

som HBTQIA+ och barn med NPF-diagnoser. När vi delar upp materialet på barn med NPF-diagnoser respektive barn som identifierar sig som HBTQIA+ blir denna utsatthet ännu tydligare för alla utom flickor som identifierar sig som HBTQIA+. Var tredje flicka med en NPF-diagnos har fått sina bilder spridda och drygt fyrtio procent har blivit kopplade till bilder som inte föreställer dem. Tre av fyra flickor med NPF-diagnos känner också någon som blivit uthängd.

I **pojarnas fall** finns det små skillnader i att ha fått sina bilder spridda på ett exposekonto, men det är dubbelt så vanligt att pojkar med en NPF-diagnos har kopplats till andras bilder och tre gånger så vanligt att pojkar som identifierar sig som HBTQIA+ har blivit det. Det är också något vanligare att pojkar med en NPF-diagnos och pojkar som identifierar sig som HBTQIA+ känner någon som har blivit uthängd. En av fyra flickor med NPF-diagnos känner också någon som blivit uthängd.

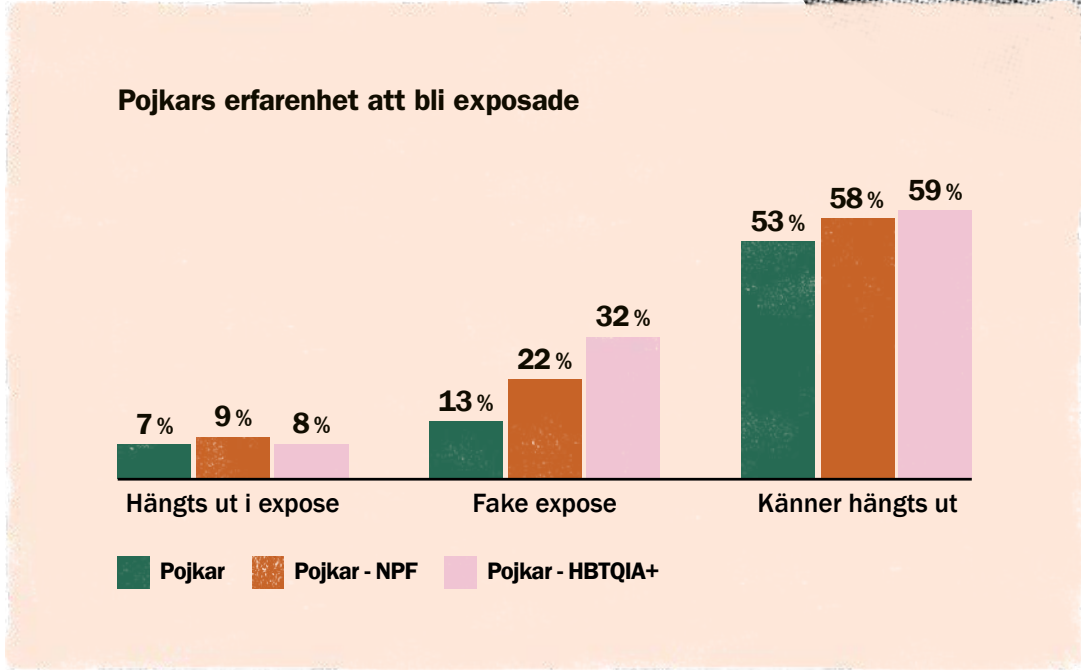

Diagram 4

Statistiken visar att risken att hängas ut inte är lika för alla barn och att barn som på något vis avviker från normen har en ökad risk att kopplas till material på exposekonton. Detta gäller framför allt bilder och filmer som inte föreställer barnet.

Detta kan tolkas som att lokala exposekonton, trots att de ofta består av naket och sexuellt material, handlar mer om systematiska trakasserier av de uthängda än av sexuellt intresse hos den som hänger ut.

Vem exposar barnen?

Det finns begränsad kunskap om vilka barn som sprider andra barns nakenbilder. Den forskning som finns tyder på två gemensamma nämnare, särskilt hos pojkar, nämligen sämre impuls kontroll och ett högriskbeteende.³

Samtidigt har beteendet spritt sig och normaliserats, tröskeln för att sprida ser ut att ha sänkts och allt fler barn deltar. Detta sker trots att barnen ofta är medvetna om att det är moraliskt fel att sprida bilderna.⁴ Om en förövare ställs till svars för att ha spridit material utan samtycke är

det vanligt att de skyller på offret. Anledningar kan vara att offret skickade materialet eller att hen gjort någonting fel i en relation och nu har sig själv att skylla för spridningen.⁵

Flera av barnen som har blivit uthängda på exposekonton berättar att de skickat bilderna eller filmerna i förtroende men när något har ändrats i relationen har personen spridit bilderna.

”Sen så har jag gjort det för vi hade byggt upp ett förtroende och jag fick även bilder men när jag inte ville skicka mer och säga upp kontakten vart det inte bra, då spred han bilderna.”

Flicka, 16 år

”Asså jag var typ 10 hade precis fått Snapchat skrev med en grabb och han brukade skicka lite tbx men som vanligt han tar på sin mage jag tar mer naket han spara den och sen exposa mig efter att vi hade bråkat. Han fick hjälp av en brud som bodde i samma håla som mig.”

Flicka, 16 år

I vissa fall verkar handlingen ha varit planerad. Ett skäl kan vara att nytt material leder till ökad status i en grupp. Det kan dessutom finnas en norm av skyldighet bland pojkar i grupp att dela nakenbilder av flickor och att det ses som något naturligt.⁶

”Jag var 14 år och blev tjtad på bilder av en kille tills slut hotade han mig och då skickade jag. Han screena dessa bilder och la upp på en spridnings-sajt. Jag mådde extremt dåligt över detta och skämdes så anmälde aldrig vilket jag borde gjort men kände att det var mitt fel att jag skickade på min kropp till någon. Men ångrar att jag inte vågade berätta för en vuxen eller polisanmäla!” (Flicka, 16 år)

”Det var hemskt jag var 12, jag litade på honom också men han skickade bilderna till ett konto på Snap som hette ”Nudesexposeswe” eller något sånt. Jag tycker att polisen borde ta mer ansvar om sånt och Snap borde allmänt ta ner såna konton.” (Flicka, 13 år)

I andra fall är avsikten att trakassera en person som redan är utsatt. Det visar återigen att det finns en koppling mellan mobbning (både på nätet och i andra sammanhang) och att bli exposad.

”En kille som redan var utsatt/mobbad i skolan skickade en nude i en gruppchatt för att det skulle vara kul (chockhumor typ). Han tänkte radera den men hann inte i tid innan folk började ladda ner den. Efter det började den spridas på skolan och i discord och han verkade må sämre. Typ alla kände till den och väldigt många hade sett den.” (Pojke, 17 år)

”Det var min kompis som skickade nudes till en kille och han screenade den bilden och spred till ett så kallat exposekonto och taggade hennes Snapchat, stad och ålder.”

Flicka, 15 år

”Killarna i min klass satte upp bilder på min tjejkompis över hela skolan.”

Flicka, 17 år

³ Harder, Sidsel Kirstine, et al. "Digital sexual violence: Image-based sexual abuse among Danish youth." Rape in the Nordic countries. Routledge, 2019. 205-223.

⁴ Mandau, Morten Birk Hansen. "Homosocial positionings and ambivalent participation: A qualitative analysis of young adults' non-consensual sharing and viewing of privately produced sexual images." MedieKultur: Journal of media and communication research 36.67 (2020): 055-075.

⁵ Harder, Sidsel K., and Amy A. Hasinoff. "Ashamed of shaming? Stories of managing, deflecting, and acknowledging shame after committing image-based sexual abuse." First Monday (2021).

⁶ Ringrose, Jessica, Katilyn Regehr, and Sophie Whitehead. "'Wanna trade?': Cisheteronormative homosocial masculinity and the normalization of abuse in youth digital sexual image exchange." Journal of Gender Studies 31.2 (2022): 243-261.

⁶ Ringrose, Jessica, Katilyn Regehr, and Sophie Whitehead. "'Wanna trade?': Cisheteronormative homosocial masculinity and the normalization of abuse in youth digital sexual image exchange." Journal of Gender Studies 31.2 (2022): 243-261.

Det är tydligt att spridning av bilder utan samtycke görs av både pojkar och flickor. Även om det är vanligare att de som blivit exposade uppger att det är en pojke som ligger bakom finns det många berättelser där det varit flickor som spridit. Forskning tyder på en ganska jämn könsfördelningen bland de som sprider utan samtycke, medan de som får sina bilder spridda

⁷ Naezer, Marijke, and Lotte van Oosterhout. "Only sluts love sexting: Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images." *Journal of Gender Studies* 30.1 (2021): 79-90.

⁸ Naezer, Marijke, and Lotte van Oosterhout. "Only sluts love sexting: Youth, sexual norms and non-consensual sharing of digital sexual images." *Journal of Gender Studies* 30.1 (2021): 79-90.

oftare är flickor.⁷ En skillnad i pojkars och flickors spridning verkar vara att flickor oftare sprider bilder av personer av samma kön och att bilderna mer sällan skickats inom det som den utsatta uppfattat som en relation. Detta sker ofta som ett sätt att bevaka andras sexuella beteende och bestraffa de som bryter mot normen.⁸

"Inte riktigt samma, men en av hennes kompisar filmade henne när hon duschade, utan hennes consent, och spred videon över hela internet."

Flicka, 15 år

"Det var ett par tjejer i klassen som skapade ett låtsas-konto på Instagram. Den lurade en kille i klassen att skicka nudes till kontot som de sedan visade för deras vänner."

Flicka, 16 år

"Mina nudes sprids just nu av en tjej men hon sprider endast mina och inte killens. Han skickade ju också. Det är alltid vi tjejer som ska drabbas och det är oss det alltid ska drivas och lägga kommentarer om."

Flicka, 17 år

"Det var en kille i min klass. Han var tsm med en tjej som är min vän. Han var inte lojal för han frågade andra tjejer inklusive mig om bilder och om jag ville ha hans bild. Hans tjej fick reda på det för att jag berättade och då frågade hon om en bild för att hämnas och hon spred bilder och har den och visar den för andra. Jag har sett bilden."

Flicka, 15 år

En vanlig orsak till att flickor sprider bilder är hämnd, antingen på en partner eller på någon som de uppfattar att partnern har varit otrogen med. Hämndmotivet nämns inte alls i beskrivningarna av varför pojkar sprider bilder.

I ett fåtal fall delar barnen med sig av sina egna erfarenheter av att sprida. Det visar att barnen som sprider inte alltid är medvetna om konsekvenserna av sina handlingar och att de i efterhand kan ångra sig.

"Jag var dum nog att sprida och har insett i efterhand hur jävla omoget och elakt det är. Jag hade blivit förstörd om mina bilder blev spridda." (Flicka, 17 år)

I en av våra analysgrupper framhövdes i stället personliga konflikter som ett skäl att sprida bilder. Målet var då att förnedra den som hängdes ut.

De ser inte heller spridandet av nakenbilder som relaterat till ett specifikt kön eftersom det snarare handlar om ett sätt att skada någon än en handling som är kopplad till sex.

"Jag trodde det skulle vara fler tjejer som sprider för tjejer gillar att prata om andra och trycka ner andra för att känna sig bättre. Jag förstår att killar deltar i såna saker för att de känner sig arga eller känner att de har något att bevisa för sina kompisar, då sprider de." (Flicka, analysgrupp)

"Om de har bråkat med varandra vill man göra allt för att sänka den personen, få den att må dåligt, och då spelar inte kön någon roll." (Pojke, analysgrupp)

I svaren blir det också tydligt att spridningen inte är någonting som sker vid ett enskilt tillfälle och att det är många barn som deltar för att sprida bilderna vidare.

"Min bästa vän skickade bilder till en kille i min skola. Han skickade vidare till en av mina andra kompisar och då började allt. Han spred vidare och dagen efter hade hela skolan fått reda på det. De hade sett bilderna och delat vidare." (Flicka, 15 år)

"Folk tog bilder på mig halvnaken o sen la ut på sociala medier o dom som såg de fortsätta sprida vidare." (Flicka, 15 år)

"Man kan ha agg mot någon så kan jag få tag på bilder så kan jag skämma ut dem mer. Man vill förnedra dem och det handlar mycket om förnedring och mobbning."

Pojke, analysgrupp

"Om tjejer inte gillar varandra kan de vara väldigt hårda mot varandra. Då kommer de att sprida vidare."

Flicka, analysgrupp

Barnen i analysgrupperna tror inte att andra barn alltid är medvetna om att spridandet av bilder är ett brott. De beskriver att det är så vanligt att ingen i praktiken betraktar det som en allvarlig handling.

"Jag tror inte många bryr sig. Det är så normalt att man gör det att det har blivit en vana." (Flicka, analysgrupp)

"Man måste må jättedåligt psykiskt för att trycka ner någon annan på det sättet."

Flicka, analysgrupp

"Det blir inga konsekvenser. Det borde bli konsekvenser för man kan förstöra någons liv om man skickar någons nakenbilder vidare."

Flicka, analysgrupp

De tror att de bakomliggande skälen till att sprida andras bilder beror på att personerna som ligger bakom har problem med sig själva eller att de har dåligt konsekvenstänk.

Kön och expose

I undersökningen frågade vi barnen om de trodde att det var värre för flickor än pojkar att bli uthängda på ett exposekonto.

Bland flickorna trodde drygt sex av tio flickor att det var värst för flickor, nästan fyra av tio att det var ungefär lika jobbigt för flickor och pojkar och mindre än en procent av barnen trodde att det var värre för pojkar att bli uthängda. Bland pojkarna såg det delvis annorlunda ut och drygt hälften ansåg att det var lika illa för den som blev uthängd oavsett kön, knappt fyra av tio att det var värre för flickor och knappt var tionde att det var värre för pojkar.

Av de som valde att kommentera sina svar underströk flera att könsrollerna spelade en roll för hur en uthängning påverkade personen. I svaren underströks dock att en uthängning är jobbig för alla.

"Jag tror inte killar bryr sig lika mycket om deras bilder sprids för när det kommer fram skambeläggs tjejer mer än killar. Det är kanske någon machokultur att det är tjejer som inte ska göra såna här saker och de klassas som fulare om de gör det."

Flicka, analysgrupp

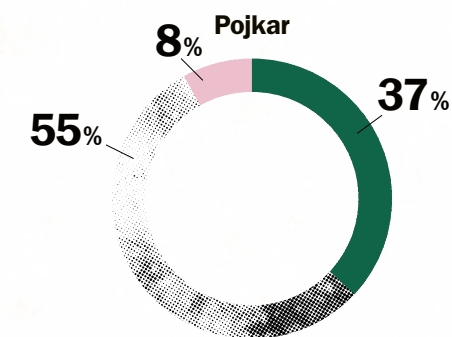

Diagram 5

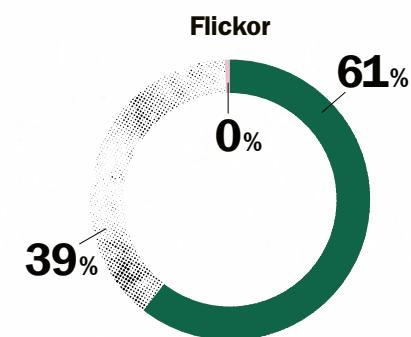

Diagram 6

"Jag tror att det är väldigt lika men med dagens normer tror jag att det är värre för tjejer då vi blir kallade hora och andra ord medans många killar mest får komplimanger av sådant men annars är det lika."

Flicka, 15 år

Det finns dock andra som svarar att det inte nödvändigtvis handlar om hur jobbig en upplevelse är utan också kan bero på hur den som utsatts hanterar det som händer.

"Tror det är lite värre för tjejer men jag tror detta eftersom att tjejer talar ut om det mer. Tror att killar ibland lider mer i tystnad när det kommer till vissa grejer."

Flicka, 17 år

"Kanske handlar det om att killar inte vill visa sig sårbara, men tjejer tänker att det blir enklare att hantera sina känslor om man delar med sig med någon annan."

Flicka, analysgrupp

"Det är nog lika jobbigt för vem som helst. Men jag tänkte på att det skulle vara hemskt jobbigt för dem som identifierar sig som ickebinär eller är trans (ftm eller mtf) också."

Annan könsidentitet, 13 år

I gruppen av icke-binära och de med annan könsidentitet, anser ungefär lika många att det är lika illa för alla som för flickor att bli uthängda. (Ingen i dessa grupper anser att det är värst för pojkar.) Det finns även vissa som anser att frågan är felaktigt ställd.

En av de icke-binära pekar ut att det är annat än kön som påverkar och ett annat barn hade önskat att frågan var öppnare ställd.

Barnens svar stämmer väl överens med forskning inom området. Denna visar entydigt att flickor är mer utsatta än pojkar efter att deras nakenbilder har spridits.⁹ Genusroller leder till att medan flickor skuldbeläggs för sin sexualitet och för att skicka bilder så tenderar samma agerande hos pojkar att skämtas bort.¹⁰ Det är viktigt att komma ihåg att även skämtandet i sig kan vara jobbigt och normer om maskulinitet kan innebära att pojkarna är mindre villiga att tala om vad de utsatts för och söka stöd.¹¹

⁹ Se exempelvis Brännström, Lotta, Sara Nyhlén, and Katja Gillander Gådin. "'You are so ugly, you whore'-girls in rural Sweden discuss and address gendered violence." International journal of qualitative studies on health and well-being 15.1 (2020): 1695308 och Ringrose, Jessica, Katilyn Regehr, and Sophie Whitehead. "'Wanna trade?': Cisheteronormative homosocial masculinity and the normalization of abuse in youth digital sexual image exchange." Journal of Gender Studies 31.2 (2022): 243-261.

¹⁰ Ringrose, Jessica, Katilyn Regehr, and Sophie Whitehead. "'Wanna trade?': Cisheteronormative homosocial masculinity and the normalization of abuse in youth digital sexual image exchange." Journal of Gender Studies 31.2 (2022): 243-261 och Hunehall Berndtsson, Kristina, and Ylva Odenbring. "They don't even think about what the girl might think about it': Students' views on sexting, gender inequalities and power relations in school." Journal of Gender Studies 30.1 (2021): 91-101.

¹¹ Hunehall Berndtsson, Kristina. "'Something You Just Don't Talk About': An Analysis of Teenage Boys' Experiences of Non-Consensual Sexting in Lower Secondary School." The Journal of Men's Studies (2021): 10608265211042794.

Konsekvenserna av att bli exposad

De utsatta barnen beskriver att omgivningens reaktioner, efter att bilder spridits, är det svåraste att hantera.

Trots att barn generellt tycker att det är okej att skicka nakenbilder berättar de som blivit exposade att de blir trakasserade och skammade av andra för att de har skickat bilder som sedan har spridits utom deras kontroll. Då bilderna sprids i barnens egna sociala nätverk sker en stor del av trakasserierna i skolan och på skoltid. Av barnens svar framgår det att skolpersonalen antingen inte känner till vad som sker eller att de inte förmår hindra trakasserierna.

"Mina bilder spridda, ute på massor exposekonton där mitt namn, min stad hur gammal jag var och vilken skola jag gick på var med på varje. Det var jättemånga exposekonton och det slutar aldrig. Jag hade det även jättejobbigt i skolan då jag blev diskriminerad för det från bilder, till kommentarer till att folk satt och visa mig när jag var i klassrummet bredvid, skrek saker i korridorerna, visade mig mitt framför mitt ansikte när jag var naken, pratade om det hela tiden. Jag var helt förstörd." (Flicka, 16 år)

"När jag va 13 höll jag på lite grann med en kille, han va 15. Jag tyckte inte de kändes rätt så valde att lämna han, då hota han mig med att sprida mina bilder till exposekonton och min familj. Trodde såklart att han aldrig skulle göra de så jag bara sket i de. Dagen efter vaknade jag upp till att flera konton taggat mig i ett Instagram inlägg och de va då bilderna på mig! Min familj hade även fått bilderna

men dom stöttade mig i allt ändå. Kunde verkligen inte gå till skolan och ville knappt synas ute då jag skämdes så mycket, det var som att den här killen hade fått alla att vända sig emot mig." (Flicka, 15 år)

Det är inte bara personer som går i samma skola som deltar i trakasserierna, även personer som barnet har ansett vara vänner kan ändra attityd i samband med uthängningen. Det skapar en känsla av skam och skuld som gör det svårare att söka stöd hos vuxenvärlden eller anmäla personen som har kränkt dem.¹² Detta kan leda till en tystnadskultur kring sajterna som kan vara svår för vuxenvärlden att tränga igenom. Ofta kommunicerar vuxenvärlden att utsatta delvis har sig själva att skylla i de fall då de skickar nakenbilder.¹³

"Killar som jag umgicks med spred rykten och kalla mig för ord som 'hora' 'du var ändå bara en hora varför ska du bli sårad' och efter detta försökte jag allt för att skipa de tankarna men det slutade med att jag försökte ta mitt liv vid ett par tillfällen och nu när det gått kanske 2 år så tänker man på det dagligen. Jag fick höra senast för 1 vecka sedan om att en annan jag känner har fått se bilden. allt jag försöket är att inte tänka på det, men jag har förträngt det men det gör fortfarande ont. Tänk om jag hittar en grabb jag planerar allt med och han får se den och bara tänka att han är tillsammans med en hora eller om min familj blir kontaktade och får kommentarerna att deras dotter utnyttjat sin kropp på detta sätt. ångrar mig mer än något annat men finns inget jag kan göra åt saken..." (Flicka, 16 år)

"Deras sex video spreds över hela våran ort och då började hennes helvete, hon blev våldtagen visst antal gånger då det var samma förövare. Han ansåg att det inte gjorde något då hon redan betedde sig som en "hora". Hon fick många dm:s av gubbar som runkar till hennes sexvideo. Den dagen så försökte hon ta sitt liv första gången. Men hennes självmordsförsök fortsatte och fortsatte. En dag orkade hon inte med allt

skit så hon avslutade sitt liv, från och med den dagen så har mina vänner brytt sig mycket om vem jag skriver med för dom inte vill mista mig också." (Flicka, 14 år)

Det är inte bara skolan som brister i sitt skydd, barn beskriver också svårigheter att få rättslig upprättelse även i fall då förövaren är känd och i de fall då trakasserier har pågått under lång tid.

"Jag var 12 och han var 18. Jag polisanmälde flera gånger men utredningen lades ner."

Flicka, 16 år

"Jag blev tillsammans med en kille från Snapchat efter att vi pratat i telefon och sånt i nåt år men sen började tjata på mig mer och mer om att jag skulle skicka mer nudes och sedan läckte mina nudes på nätet. Jag var 12 och han var 18. Jag polisanmälde flera gånger men utredningen lades ner.

Det var för ungefär 4 år sedan och han skickar fortfarande runt dem. Jag behöver hjälp men vet inte var jag ska vända mig. Efter 5:e polisanmälningen gav jag upp." (Flicka, 16 år)

¹² Mandau, Morten Birk Hansen. "'Snaps', 'screenshots', and self-blame: A qualitative study of image-based sexual abuse victimization among adolescent Danish girls." Journal of Children and Media 15.3 (2021): 431-447.

¹³ Karaian, Lara. "Policing 'sexting': Responsibilization, respectability and sexual subjectivity in child protection/crime prevention responses to teenagers' digital sexual expression." Theoretical criminology 18.3 (2014): 282-299 och Dobson, Amy Shields, and Jessica Ringrose. "Sext education: pedagogies of sex, gender and shame in the schoolyards of Tagged and Exposed." Sex Education 16.1 (2016): 8-21.

Även i de fall där barnet har sökt och fått stöd är de ofta osäkra på om bilderna verkligen är borta eller om de kan dyka upp på ett nytt konto. De utsatta barnen upplever ofta att plattformarna där kontona skapas och bilderna läggs ut brister i ansvar.

"De mycket som behövs säga för att kunna förstå det som hände mig, det gör inte med några få ord. Jag gick i alla fall gick till en kurator, kuratorn

"Tycker sociala medier borde ha mer koll på vilka som skapar konton och vad de lägger upp för något på kontot."

Flicka, 16 år

för att lägga upp nakenbilder på mig och låtsas som att det var jag som ägde kontot. Och nu är kontot nere. Men det är hur lätt som helst att bara skapa ett nytt konto. Tycker sociala medier borde ha mer koll på vilka som skapar konton och vad de lägger upp för något på kontot." (Flicka, 16 år)

Bristen på stöd från vuxenvärlden leder till att vissa barn försöker lösa situationen på egen hand, exempelvis genom att kontakta föräldrarna till personen som sprider bilderna eller med hot om polisanmälan.

"Mitt ex hade sparat flera nudes från både mig och andra tjejer och sen skickat in det till exposekonto på Snapchat för pengar, märkte det när det var över 25 st killar som addade mig på Snapchat och skrev olika saker och sen såg jag vad som hade hänt. Det jag gjorde var att jag kontaktade hans morsa och utan

tvekan så skrev jag till henne vad som hade hänt och att jag inte kommer polisanmäla om hon pratar med sin son." (Flicka, 17 år)

"Mitt ex (han var en man, men som tur är blev man lebb så nu slipper man sånt) la upp bilder på mig på en exposesida o det tog väl några veckor tills folk slutade prata om dom men ibland addar fortfarande folk o skickar bilderna och försöker pressa mig på mer som om det inte är 12 åriga jag på bilden. Mitt goto move är att screena att dom har skickat det och sedan screena polishemsidan på barnpornografi och förklara att eftersom de innehaver bilder på en naken 12 åring är de nu fullt rimligt för mig att anmäla. Ofta är kontona anonyma så det är bara för mig att screena profil och ljuga om att polis kan hitta ip adress o låtsas vara säker så brukar dom radera sina konton i ren panik :)" (Flicka, 17 år)

"Jag skickade 'avklädda' bilder till mitt vidriga ex som då var 17 och jag 12. Jag gjorde slut efter ett tag eftersom han var ett totalt psykfall. Bilderna jag endast skickat till honom hamnar på ett anonymt snapchatkonto som hette boråsexpose med min snap taggad. Detta är enda gången jag besökt ett exposekonto för att hota om polisanmälning pga lagen mot barnpornografi" (Flicka, 17 år)

Vissa barn berättar att de inte upplever uthängningar som speciellt jobbiga utan att de istället försöker förhålla sig till situationen med ett mått av pragmatism eller humor.

"Mina nakenbilder har blivit läckta flera gånger på Snapchat storys med flera tusen tittare men ska jag vara ärlig så bryr jag mig inte. Man ser inte mitt ansikte och jag har lika mycket kläder på mig på bilderna som jag har på stranden. Om folk väljer att se min kropp på ett sexuellt sätt så är det inte mitt fel. Jag är 15 år och var 14 när bilderna blev läckta. Min rumpa ser man lika bra i verkligheten som på

bilden så om man tycker att bilden är något speciellt så är det konstigt." (Flicka, 15 år)

"Min bästa vän har varit på expose fler gånger, det blev inte så stort och hon gick vidare. Ingen nämner det längre och tror att allt är bra!" (Flicka, 14 år)

Det är tydligt att vissa barn som har blivit uthängda eller har vänner som blivit uthängda placerar skulden på de som delade bilderna snarare än på sig själva. Reaktionen tar ofta lång tid att nå fram till och kräver att barnet lär sig hantera den initiala skammen och skulden av att ha blivit uthängd.¹⁴

"Min kompis Nudes spreds runt om på snapchat och jag tycker synd om henne att det hände så för att det var skickat till en person inte flera personer, och folk som sprider är omogna små råttor som tror att de är coola när de är piss och Sveriges bottenkrap. Usch vad jag hatar såna." (Flicka, 16 år, Nude på nätet 2021)

"Gjort är gjort, man kan faktiskt inte göra något. Dessutom är det vanligt att ta sådana bilder så egentligen är det inte konstigt att jag skickade sånt när vi ändå var tillsammans. Alla har en kropp och jag lovar att de flesta mina tjejkompisar har skickat till killar inget konstigt egentligen."

Flicka, 17 år

¹⁴ Mortensen, Signe Uldbjerg. "Defying shame: shame-relations in digital sexual assault." Mediekultur: Journal of media and communication research 36.67 (2020): 100-120.

"Jag har blivit starkare och bryr mig inte ett bajs om någon omogen pojke skulle tro att ingen någonsin sett en tjejs kropp och känner att han måste visa alla den bilden."

Flicka, 17 år

Barnen som besöker exposekonton

Barn som har fått sina bilder eller filmer spridda på exposekonton beskriver att känslan av att alla kan ha sett dem är en av de svåraste att hantera. Det är viktigt att ta reda på vilka barn som besöker exposekonton - och varför de besöker dem.

Som tidigare avsnitt belyser tittar besökarna inte bara på bilder, utan många av dem går vidare och trakasserar, mobbar, hotar eller utpressar de drabbade barnen. Det förekommer att de sparar bilderna och sprider dem på andra platser. I forskningen beskrivs lockelsen med exposekonton ibland som "visuellt skvaller"¹⁵. Många barn använder också beskrivningar som "skvaller" eller "drama". Det är dock viktigt att komma ihåg att det som sker på exposekonton är grova brott riktade mot barn och att besökarna på dessa sidor ofta begår ett brott.

Tittar vi på diagrammet nedan ser vi att nästan 60 procent av barnen har besökt exposekonton och ännu fler känner någon som har gjort det. I båda fallen är det fler flickor än pojkar. Bland de icke-binära är det avsevärt färre som har besökt ett exposekonto. Bland de

barn som har besökt exposekonton, oberoende av ålder och könsidentitet, uppger ungefär en tredjedel att de har besökt flera olika konton. Det är dock ovanligt att barn uppger att de har spridit bilder på exposekonton. Endast mellan två procent av flickor och sju procent av icke-binära svarar att de gjort detta. Från kontakter i stödlinjen vet vi att en bild som börjat spridas privat mellan barn ofta slutar på ett exposekonto trots att detta inte var den ursprungliga avsikten.

Barn och exposekonton

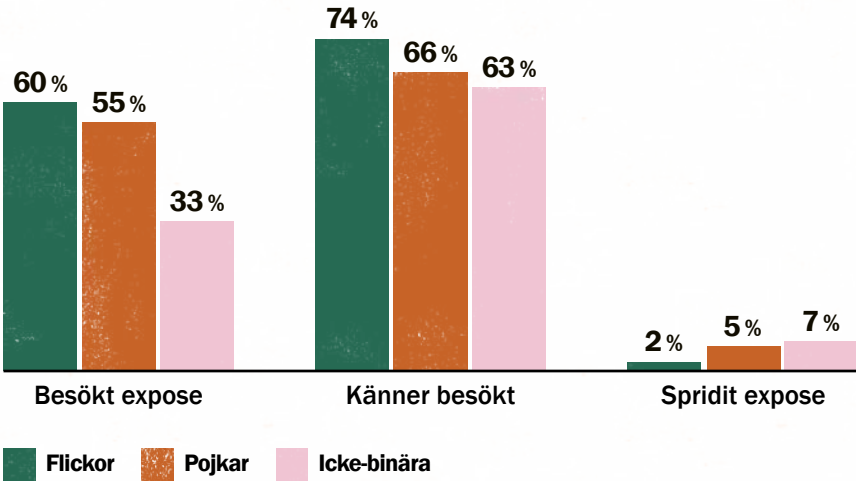

Diagram 7

¹⁵ Bindesbøl Holm Johansen, Katrine, Bodil Maria Pedersen, and Tine Tjørnhøj-Thomsen. "Visual gossiping: Non-consensual 'nude' sharing among young people in Denmark." Culture, health & sexuality 21.9 (2019): 1029-1044.

Delar vi upp flickor och pojkar (de icke-binära är för få för att detta ska vara relevant) i åldersgrupper ser vi att flickor i åldersgruppen 14–15 år är de som i störst utsträckning har besökt ett eller flera exposekonton. Bland pojkarna ökar andelen som besökt exposekonton med åldern. Det är dock värt att notera att mer än hälften av barnen i åldersgruppen 10–13 år också besökt dessa konton.

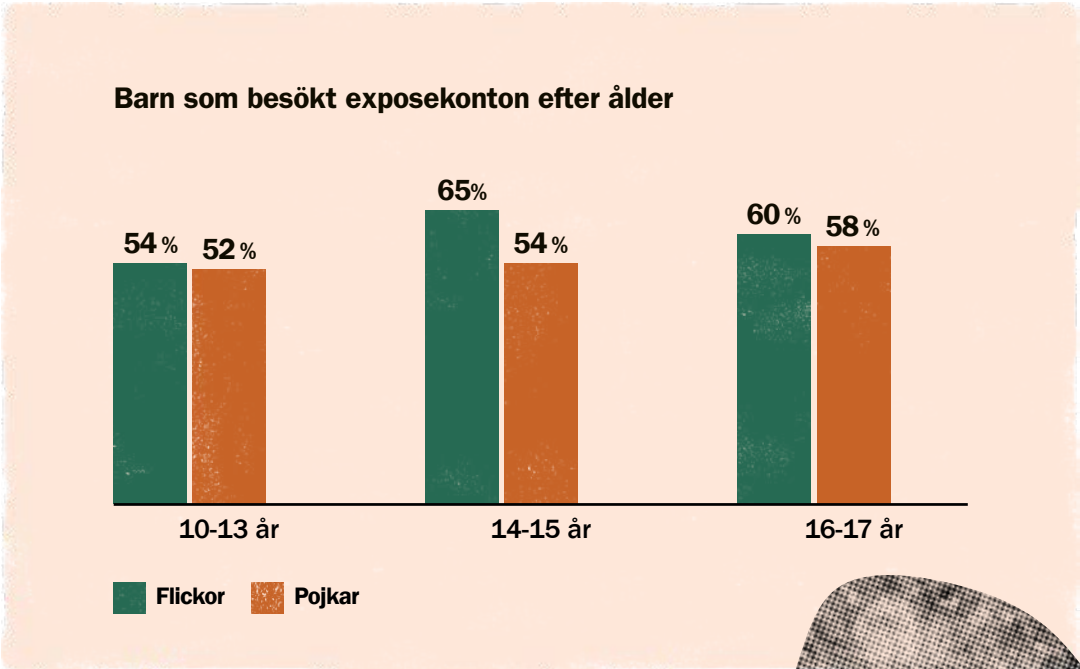

Diagram 8

Varför besöker barn exposekonton?

Det är viktigt att inse att de olika kategorierna innebär vitt skilda incitament för barnen. De som besöker exposekonton för att de själva är uthängda försöker ofta skydda sig eller en vän. Även om deras besök driver upp trafiken kan anmälningar leda till att plattformen plockar ner kontona. De som kommer in på kontona gör ofta detta utan att veta vad de innehåller och lockas av att kontot besökts av deras vänner. Reaktionen när de ser innehållet är ofta negativ och flera av barnen beskriver att de anmält kontot och att de är arga på plattformen som har dålig koll på materialet som publiceras och sprids.

Vi frågade barnen varför de besökte exposekonton och delade in deras svar i följande kategorier:

VÄNNER

Deras vänner visade eller uppmuntrade dem att besöka ett konto.

PLATTFORMAR

Plattformarna gav dem rekommendationer eller information om kontot dök upp i deras flöden.

ORO

Barnen var oroliga för att de eller deras vänner hade blivit uthängda och/eller att de ville anmäla kontot till plattformen.

NYFIKENHET

De var nyfikna eller tyckte det var roligt.

UPPHETSANDE

Materialet betraktades som upphetsande, autentiskt och intressantare än porr.

ANNAT

I denna sista kategori dominerade svar som visade att barnet inte hade reflekterat över att det kan vara problematiskt. Det vanligaste svaret i denna kategori var "varför inte"?

I diagrammet ser vi hur pojkar respektive flickor angett anledningen till att de besökt ett eller flera exposekonton. Vi ser både likheter och skillnader i flickornas och pojkarnas svar. Skillnaderna mellan pojkar och flickor är liten i två fall: de som anger att vänner har uppmuntrat dem (vilket är ungefär ett av tio barn) och de som uppger att plattformarnas algoritmer rekommenderat kontot (vilket gäller ungefär ett av fem barn) och även "annat" (vilket lite drygt ett

barn av tjugo uppger). De stora skillnaderna ligger framför allt i oron för att själv ha blivit uthängd på kontot. Mer än var fjärde flicka uppger denna oro som skäl jämfört med mindre än var tionde pojke. Var sjätte pojke jämfört med mindre än en av hundra flickor uppger att de gör det för att bli upphetsad. Bland både flickor och pojkar är det vanligaste svaret att de gör det av nyfikenhet eller för att det är roligt.

"Man vill ju veta vad som händer och speciellt om det är där man bor."

Flicka, 14 år

Varför besökte jag (barnet) ett eller flera exposekonton

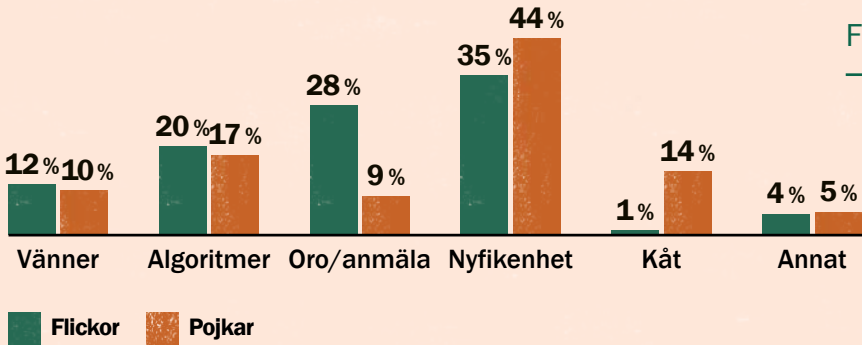

Diagram 9

Vad denna grova kategorisering inte fångar upp är att nyfikenheten ökar när kontona är lokala och barnen kan känna igen personerna på bilderna. Exposekonton kan ses som en form av visuellt skvaller, något som många pratar om och att besöka dem är viktigt för att undvika att hamna utanför.

"Det var populärt och man vill ju hänga me va som händer, oftast drama o sånt." (Flicka, 16 år)

"När de skedde i min skola så var de så att alla gick in eftersom de var ett konstigt konto som hade lagt till alla i skolan som vän. Alla blev då nyfikna på vad de och vad som sker så man klickar in och ser allt." (Pojke, 17 år)

Många av barnen som besökt exposekonton uttrycker en moralisk ambivalens inför sitt eget beteende och flera skriver att det var någonting de gjorde innan de insåg att det var fel. Denna kluvenhet är känd från tidigare forskning och även barn som tycker att det i grunden är fel att sprida bilder och att besöka sidorna, agerar sällan mot spridandet.¹⁶

"Jag var ung och det kom fram på min dåvarande Snapchat, men jag ångrade mig och personen motiverade mig till att skicka bilder på andra. Jag gjorde inte det då det är dumt och att jag inte byter bilder med andra så jag hade ingenting." (Flicka, 17 år)

Denna moraliska ambivalens kan handla om hur besökaren agerar både då de besöker sidan och hur de tänker efteråt. Det är tydligt att vissa barn som besöker exposekonton inte ser någonting problematiskt med det så länge de bara tittar och inte kommenterar. Men att besöka ett exposekonto innebär att barnet blir en del av spridningen. Oavsett om de kommenterar eller ej, bidrar fler besökare till de uthängda barnens känsla av att alla har sett bilderna.

"För att det var roligt. Gjorde inget elakt." (Flicka, 11 år)

"Verkade intressant att veta vad folk gör. Men jag retar eller mobbar aldrig någon för att de hamnar där." (Pojke, 16 år)

"Spännande men fortfarande inte så roligt för personen som blev exposad."

Pojke, 15 år

"När jag var yngre var det en rolig grej att titta på eftersom ingen i ens umgänge ansåg att det var fel eller omoraliskt."

Flicka, 17 år

¹⁶ Mandau, Morten Birk Hansen. "Homosocial positionings and ambivalent participation: A qualitative analysis of young adults' non-consensual sharing and viewing of privately produced sexual images." MedieKultur: Journal of media and communication research 36.67 (2020): 055-075 och Harder, Sidsel Kirstine. "The emotional bystander—sexting and image-based sexual abuse among young adults." Journal of Youth Studies 24.5 (2021): 655-669.

Vissa av barnen som besökte exposekonton på grund av vänners rekommendationer eller för att funktioner på plattformen fick dem att gå in, är negativa till kontona och till de som regelmässigt besöker dem.

"De var inte med meningen fick en länk av en kompis men jag brydde mig verkligen inte och spred absolut inte. Blev mer arg på kompisen."
(Flicka, 15 år)

"Kom upp på flödet, har aldrig gett mitt samtycke att följa eller se bilder eller information från exposekonton."
(Pojke, 15 år)

"Fattade inte vad det var jag adda tillbaka (på Snap), kollade igenom storys och fick upp dessa, tog bort konton när jag såg det. Men inte (!) ett aktivt besök."
(Pojke, 17 år)

"För att se om någon spridit min kompis bilder, jag gjorde det för att hjälpa henne."

Flicka, 15 år

"Det var ett exposekonto som adda mig på Snap. Jag gick in på storyn och där uppmanade den som ägde kontot att skicka in nakenbilder på personer. De la även ut nakenbilder. Jag blev väldigt upprörd och anmälde kontot."

Flicka, 17 år

De som är oroliga för att själv ha blivit uthängda eller har haft vänner som blivit det är också negativa och anmäler konton regelbundet eftersom de bryter mot plattformarnas regler. Vissa barn som blir uthängda ber en vän kolla hur illa det är snarare än att de själva går in på kontot.

"För att det kom upp i mitt flöde och ville se om någon äcklig människa som hade kontot hade lagt ut något på någon jag kände så jag i så fall kunde få det nedtaget." (Flicka, 15 år)

"Visste inte vad de var sen när jag fattade så tog jag bort det, en annan gång var de på grund av att min vän bad mig för att kolla om hennes bild var upplagd vilket den även var så vi anmälde." (Pojke, 16 år)

"För att det är najs och har bilder på tjejer i min ålder."

Pojke, 16 år

Samtidigt som många av barnen uttrycker en kluvenhet eller ogillande inför exposekonton verkar andra överhuvudtaget inte reflektera över att det är problematiskt att besöka eller delta i exposekontonas verksamhet. I den senare gruppen finns fler pojkar än flickor och de motiverar ofta beteendet med att innehållet är åtråvärt.

"Ville se allt. Det va ganska nice för man fick se alla snygga tjejer." (Pojke, 17 år)

"Jag var kåt." (Pojke, 13 år)

I materialet finns det också två personer, en flicka och en pojke, som äger eller i ett fall tidigare ägde ett exposekonto. Dessa två barn uttrycker ingen medvetenhet om att de begår ett brott och att de, om de är straffmyndiga, kan bli åtalade och skadeståndsskyldiga.

"Har ägt ett och gillar o läsa på om andras hemligheter :)" (Flicka, 16 år)

Varför tror barnen att andra besöker exposekonton?

När vi jämför skälen till varför barnen själva har besökt exposekonton och varför de tror att andra gjort det är det ett par kategorier som står ut. Att ha blivit rekommenderad kontona av plattformarna saknas helt som svar på frågan varför barnen tror att andra besöker exposekonton. Däremot uppgav vart femte barn detta som ett skäl till egna besök. Vi ser även att en ny kategori har tillkommit, de som besöker kontona av illvilja och för att trakassera eller sprida bilder, vilket ingen uppgav som skälet till sitt eget besök. Nyfikenhet eller att personen tycker det är roligt är fortfarande de främsta skälen. Fler flickor än pojkar anger det som anledning till andras besök trots att det omvända gällde för varför de själva besökte kontona. En förklaring till den skillnaden är att betydligt färre flickor tror att andra ville kontrollera om de själva eller deras vänner har blivit uthängda. De som uppger att de tror att andra besöker exposekonton på grund av att de finner det upphetsande, är fler än de som uppger att de själva gör det av den anledningen.

Vi frågade barnen varför de tror att andra barn besöker exposekonton. Svaren delades in i följande breda kategorier:

ELAK
Personen var elak och ville förstöra för andra.

UPPHETSAD
Personen gjorde det för att bli upphetsad.

ORO
Personen gjorde det för att hen var orolig att själv eller en vän skulle vara uthängd.

NYFIKENHET
Personen var nyfiken eller tyckte att det var roligt.

GRUPPTRYCK
Personens vänner besökte kontot eller föll för grupptryck.

VET INTE
Den som svarade inte visste (och ofta själv undrade).

I diagrammet ser vi hur svaren fördelar sig mellan pojkar och flickor.

Att många barn anger skäl som liknar de egna då de tolkar andras svar innebär nödvändigtvis inte att de likställer de egna besöken med andras. Ett flertal försökte distansera sig från de egna

besöken med anledningar som att de var få, skedde av misstag eller skedde när personen var yngre. Samtidigt ser vi att tonen mot andra som har besökt exposekonton är mer dömande. Fördömandet av de som besöker kontona finns både hos de som själva har besökt exposekonton och de som inte har gjort det.

”För att man är dum i huvudet och söker efter relevans. Också kanske för att man inte vet bättre.”

Annan könsidentitet, 15 år

Varför besöker andra exposekonton

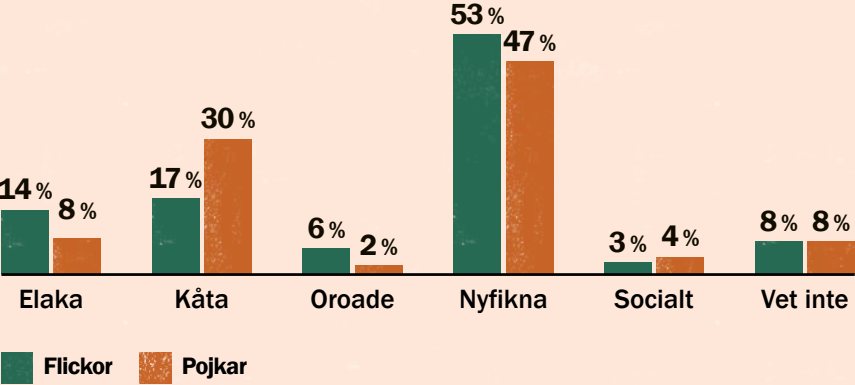

Diagram 10

”Spänning, nyfikenhet och för att må bättre över sig själv. Vissa kanske är så patetiskt tråkiga att det är det mest spännande som pågår i sina liv.” (Flicka, 15 år)

”Många ungdomar gör det bara för att följa en trend eller för att man är nyfiken då rykten spridits och man vill kolla om dem är sanna. Exposekonton ska polisanmälas för förtal och brott mot bildspridningslagen.” (Pojke, 15 år)

”Jag tror att vissa kanske tycker att det är lite coolt eller bara för att de inte har något annat att göra. de tycker att det e så lätt att sitta bakom en skärm och döma den personen utan att de vet deras situation liksom.” (Icke-binär, 15 år)

I vissa av barnens svar följer en diskussion kring problematiken med att besöka exposekonton. Barnen beskriver känslan av att känna nyfikenhet och samtidigt känna att det de gör är fel. Men när det gäller varför andra besöker kontona beskriver barnen i sina svar det som att de inte tror att andra barn har samma dubbla känslor.

"Därför att man kanske tycker det är spännande och roligt att göra nåt man vet man egentligen är fel." (Annan könsidentitet, 15 år)

"För att det är kul och spännande. Ungdomar fokuserar inte på det moraliska perspektivet och känner antagligen att de inte deltar i det dumma genom att bara kolla." (Pojke, 16 år)

Ett återkommande tema är grupptryck och att besöken på exposekonton blir en gemensam upplevelse. I svaren blir det tydligt att exposekonton i många fall är något som barnen talar med varandra om, samtidigt som vuxenvärlden hålls ovetande, både av de som hängs ut och de som besöker kontona.

"Kolla om man själv eller någon man känner finns där och för att inte hamna utanför om alla andra följer dom." (Flicka, 16 år)

"Man besöker ett exposekonto för att det är svårt att inte göra det. Om alla pratar om det så måste man själv veta för att vara med i diskussionen." (Flicka, 15 år)

"Man får 'FOMO' (fear of missing out) när andra t.ex. pratar om någon som blivit exposad, och då vill man själv se." (Flicka, 17 år)

"Grupptryck och tillhörighet, att va en del av de som inte blivit exposade hellre än att bli exposad."

Pojke, 17 år

I flera av svaren framgår framgår att barnen upplever att risken att bli uthängda minskar om de själva aktivt deltar på kontona. Det finns således incitament att trakassera de barn som redan är uthängda och därmed dra en tydlig linje mellan de som blir exposade och de som inte blir det.

"För att det är spännande och man vill veta allt om alla för att inte vara efter och veta vad alla pratar om. Också om man kommenterar och skojar om de som blir exposade är det nog mindre chans att man själv blir exposad." (Flicka, 13 år)

En del av rädslan att bli uthängd har att göra med en medvetenhet om att det kan leda till att du blir trakasserad, mobbad och förnedrad av personer i din direkta närhet. I svaren blir det tydligt att det är en naturlig följd av att bilder, eller rykten, finns på ett exposekonto. Nyfikenheten är sammankopplad med ett maktperspektiv där den uthängda förlorar i status och blir ett "godkänt" offer för vidare trakasserier. Det är tydligt att trakasserier sker både i den fysiska och digitala världen vilket innebär att den som utsätts saknar en frizon från mobbningen.

"Man gör det för att det är en rolig grej. Antingen är man inte medveten om att det är fel och därför endast ser det roliga i det, eller så vet man om det och faktiskt gillar att se folk förnedras." (Flicka, 17 år)

"För att se om rykten är sanna men tyvärr också för att hata på folk som du inte tycker om och för att få nån slags hämnd på folk du redan inte tyckt om. Självklart finns det ju många som hatar på folk de inte känner också men grunden är ju att du vet vem personen är." (Flicka, 17 år)

"Jag tror personer besöker exposekonton för att de vill skapa drama och sprida ryktet/ nakenbilderna vidare. För dessa personer skulle till exempel en spriden nakenbild kunna göra så att de skriver taskiga saker till personen som nakenbilden utges tillhöra." (Flicka, 17 år)

Precis som när det kommer till rädslan för att själv bli exposad beskriver en del av barnen att trakasserier skapar ett slags skydd för den som deltar. Det handlar inte bara om att minska risken att bli uthängd utan också att avleda uppmärksamhet från det egna besöket.

"Jag tror att man besöker exposekonton för att man vill se folks bilder/nudes utan att behöva fråga om dom så kan dom sedan göra så att den personen bilderna va på mår dåligt och kanske till och med blir retad över de i då tänker ingen på att den personen faktiskt har besökt ett." (Flicka, 14 år)

Vissa barn beskriver att våldet som kan uppstå till följd av en uthängning är könsrelaterat och att flickor straffas hårdare och på andra grunder än pojkar.

"Man gillar att oftast trycka ner kvinnor och stampa dem som slampor de är oftast mot kvinnor = sexism." (Flicka, 14 år)

"För att man vill hitta folk att snacka skit om och mobba."

Flicka, 15 år

De finns de som talar om att våldet tar form av utpressning mot de som är uthängda. Motivet för utpressningen kan vara pengar., Läckta nakenbilder används även för att pressa offret på mer eller grövre material för att inte sprida detta vidare till exempelvis föräldrar.

Rädslan för att själv bli uthängd på ett exposekonto är tydlig i flickornas svar och även om de uppger att besöken kan ske på grund av nyfikenhet beskriver flickorna även en oro för att de själva eller någon de känner ska bli uthängda. I flera av svaren tar flickorna tydlig ställning mot pojkars besök på kontona.

"Jag tror att andra i min ålder är lika 'nyfikna' som mig. Om man ser att det finns ett expose-konto vill man dessutom kolla så man inte är med. Många killar verkar uppleva det som något roligt." (Flicka, 17 år)

"Kan vara för att se om man själv är där, eller för att anmäla. Sen finns tyvärr många som går in för att helt enkelt se nudes och kanske sprida bilderna vidare själva." (Flicka, 17 år)

"Omogen, kanske vill ha pengar och gillar att utpressa folk."

Flicka, 17 år

Svaren och åsikterna om pojkarnas aktivitet på kontona visar att flickor tror att de huvudsakliga besökarna är pojkar och män.

Detta kan tyckas förvånande då lika många flickor som pojkar besökt exposekonton. En förklaring kan vara att trots att den egna erfarenheten talar emot det fokuserar samhällsdebatten primärt på män och pojkar i diskussioner om sexualbrott. En annan förklaring kan vara att det uppfattas som att flickor och pojkar besöker exposekonton av olika skäl och att pojkarna är mer aktiva eller att ha andra typer av motiv vilket bedöms hårdare.

"Älskar att förstöra folks liv och oftast killar som inte kan bete sig." (Flicka, 15 år)

"Jag upplever att det är fler killar än tjejer som besöker exposekonton. Jag tror det är för att killar inte är sugna på porr o de har ingen tjej de kan byta bilder med ock då finns det exposekonton som fixar allt åt den." (Flicka, 15 år)

I barnens svar finns det många som uppfattar att pojkars besök beror på sexuell stimulans och att materialet används för onani. Det är betydligt vanligare att barn uppger det som skäl för andras besök än egna.

"Som kille är det för man är kåt." (Flicka, 17 år)

"Vissa gör det för man vill onanera men då gör man ju det med mening men jag gjorde inte det med mening skulle bara kolla på annat." (Pojke, 14 år)

"Även om det är hemskt kan ändå nyfikenheten ta över, man vill veta om någon man känner har fått bilder på sig spridna. För vissa kan det nog dock bara handla om att man vill ha material till att onanera." (Flicka, 16 år)

I flera av dessa svar utgörs lockelsen av att det handlar om personer i ens närhet eller i ens egen ålder. Genomgående saknas en medvetenhet om att det kan utgöra ett brott.

"Man kanske vill hitta någon man känner, sen kanske man är ute efter att hitta unga." (Pojke, 14 år)

"För att det känns spännande och man är nyfiken på hur vissa ser ut i en yngre ålder än 18." (Pojke, 17 år)

"Adrenalin för att folk känns mer riktiga när dem är i samma land och att dem är samma ålder som än själv eller vissa fall den ålder man var för nåt år sen." (Flicka, 15 år)

De finns de som tror att besökare på exposekonton letar efter nakenbilder på personer de är intresserade av men kanske inte vågar fråga personligen.

"Kanske om det är någon man är intresserad av och man får höra att den personen finns med på kontot så vill man se." (Flicka, 15 år)

"Helt ärligt är man väl bara rubbad eller något, kanske vill se sin crush naken eller något sänt." (Pojke, 17 år)

Det finns också svar som tyder på att ansvaret läggs på den som ursprungligen skickade bilden. Här framställs flickorna som får sina bilder upplagda antingen som ointelligenta eller uppmärksamhetssökande. I ett fall uppges att de blir rättvist bestraffade för att de har litat på fel personer.

"Antingen för att man vill visa upp sig själv och väljer det själv eller skickar till ett sänt konto för att man bara fått tag på någons nudes på något sätt eller för att man vill se personerna på kontot." (Flicka, 16 år)

"För att det finns för många snälla som tjejer kastar och går till fuckboys." (Pojke, 17 år)

"För att man vill veta vilka det är som är dumma nog att skicka bilder på ställen man vet att det går att screena på utan att man ser."

Flicka, 14 år

Hotet från expose

En konsekvens av exposekonton är att många barn upplever ett överhängande hot att bli uthängda. En partner, skolkamrat och okänd kan använda hotet om uthängning på ett exposekonto för att få barn att producera och skicka (mer) övergreppsmaterial. Flera barn berättar om hur det kan gå till.

"Min kille hotade mig att sprida vidare mina bilder som han hade hittat från en annan tjej och sa att han skulle sprida de om jag inte skickade riktiga bilder på mig och att om jag inte gör det så skulle han sprida någon annans bilder med mitt namn på istället."
(Flicka, 17 år)

"Jag råkade skicka en bild där man kunde se lite av mitt bröst asså uppe inte vid bröstvårtan så att säga. Sen ville han att jag skulle skicka mer men jag hade kläder på. Sen slutade det med att jag skulle skicka en video där jag slickade på mina bröst. Jag ville aldrig men man luras av sitt eget trauma. Jag blockade honom för han börja skicka dps, o sen addar hans vän mig som hade samma namn vilket gjorde mig misstänksam. Han sa att han hade bilderna och jag ba vilka bilder? sen sa han att ja skulle adda han (killen) igen för han ville prata med mig privat) När jag väl hade adda han så skickade han en skärmfilmning där han hade sparat den utan att jag hade fått notis på det och så hotade han med att sprida den till alla exposekonton med all info om mig som jag inte ens gett honom, alltså adress, skola, fullständigt namn osv."

Det skulle han också göra om jag blockade honom igen. Jag skickade aldrig till honom och sa att min lur var död och den skulle lagas och att min mamma tog min mobil, bara massa lögner helt enkelt. Nästa dag eller två dagar efter (minns inte riktigt) så sa jag till mamma för klarade inte av det mer och vi gick till polisen. Sen några månader senare så hittade inte jag han på min snap och han hade väl antagligen blockat mig."
(Flicka, 14 år)

Det finns situationer där bilder på någon annan än barnet sprids, kopplat till barnets namn och de upplever att det är svårt att försvara sig.

"När jag var 11 så var jag i en fas där jag inte mådde bra och inte kunde säga nej. Jag blev utnyttjad av killar till att skicka rövbilder som än idag sprids runt. Det är en video på när en tjej fingrar sig själv och kissar i sängen. Jag blir mobbad eftersom när jag och mitt ex gjorde slut så anklagade han mig för den här videon. Och jag vill inte skylla ifrån mig så att ngn annan tjej får skulden. Men jag vill inte bära på det själv för jag vet att det inte är jag. Det finns flera bevis på det också. Detta är jättejobbigt för mig."
(Flicka, 15 år)

"Jag själv är en tjej som blivit exposed flertal gånger, 8/10 gånger har det inte ens varit jag på bilderna men folk vill förstöra allas rykten helt enkelt."

Flicka, 16 år

Lokala exposekonton

I enkäten framträder två viktiga drivkrafter som förklarar populariteten hos lokala exposekonton. En av dessa drivkrafter är skvaller och den andra är mobbning i meningen systematisk särbehandling och trakasserier av en enskild individ.

De lokala exposekontonas roll som en plats för skvaller blir tydlig i många av de svar där barnen betonar att de är nyfikna på vad som händer och att de vill veta andras hemligheter.¹⁷ Nyfikenheten kan vid en första anblick verka mindre allvarlig då det är ett vanligt mänskligt fenomen. Skvaller är nödvändigtvis inte illasinnat till sin natur och för många av barnen finns det ingen önskan att skada eller trakassera. Syftet är snarare att bygga en gemenskap och att tillhöra en grupp som vet vad som hänt på skolan. Exposekonton besöks av många på grund av nyfikenhet. Dessa besökare uppfattar inte det som skadligt då de endast tittar och inte trakasserar personer som har blivit uthängda.

Det skulle vara möjligt att argumentera att bildernas karaktär är av underordnad betydelse då det saknas tydligt sexuellt syfte med besöken. Samtidigt är det tydligt att visuellt material av nakenhet eller sex innebär en avsevärt större integritetskränkning än många andra typer av rykten eller skvaller. För barnen som besöker exposekonton innebär det dessutom att de deltar i en illegal spridning av intimt material.

Utöver att spridning av denna typ av material normaliseras fungerar det som ett sätt att disciplinera barn. Främst gäller det flickor som anses bryta mot normen genom att alltför tydligt demonstrera sin sexualitet.¹⁸ För det utsatta barnet är det dessutom plågsamt att andra tittar på och

skvallrar om bilder eller filmer som antingen skickats i tron om att de skulle förbli privata eller skickats efter påtryckningar. Oavsett om skvallret är avsiktligt kränkande eller inte, upplevs i många fall betraktandet och skvallrandet som grovt integritetskränkande. Känslan av att "alla har sett" materialet och pratar om det bakom ryggen, lyfts ofta fram som särskilt plågsamt för de utsatta.¹⁹

Exposekontons roll som en del i systematiska trakasserier är inte ens på ytan oskyldig eftersom det handlar om att kränka och utsätta enskilda barn för brottsliga handlingar. I detta syfte förekommer också ofta material som inte föreställer det utpekade barnet. Här tjänar utpekandet i sig en roll i de systematiska kränkningarna då barnet ofta upptäcker att det är omöjligt att försvara sig mot anklagelsen. I fritextsvaren ser vi att barn även kommer över material genom att fotografera barnet naket då det inte är medvetet om att det sker, exempelvis under sex eller när hen duschar. Det kan även handla om att lura barnet att skicka materialet under falska förespeglningar. Det är inte nödvändigtvis värre att kränkas på detta vis jämfört med att någon i deras närhet sviker ett förtroende men tillvägagångssättet demonstrerar dessa barns speciella utsatthet och kollektivets vilja att kränka dem.

I det kvantitativa materialet över de som hängt ut med andras bilder blir det tydligt att dessa barn ofta tillhör grupper som har en förhöjd risk att även mobbas på andra sätt, exempelvis barn med en neuropsykiatrisk diagnos eller pojkar som identifierar sig som HBTQIA+. Forskning visar att olika former av nätmobbning samvarierar med andra former av mobbning såsom relationell mobbning (utfrysning), psykisk mobbning och fysisk mobbning. Utifrån barnens svar är det tydligt att de ofta upplever alla tre sorterna och att våldet de utsätts för efter uthängningen ofta blir grovt och sexualiserat. Spridningen av bilder på internet innebär att våldet blir ständigt närvarande och att personer som inte känner barnet kan lämna kommentarer och ta kontakt.

”Jag tycker att det hon gjorde var fel och att det var rätt att hon mådde dåligt över det, samt att alla skrattar åt henne.”

Pojke, 17 år

Gränsen mellan skvaller och mobbning är inte tydlig då en uthängning ofta leder till att den uthängda förlorar i social status. Det finns inte heller en tydlig punkt där skvaller övergår i mobbning. I vissa fritextsvar framgår det tydligt att det är förkastligt att skicka nakenbilder och att det motiverar ett socialt straff.

I en miljö där nakenhet och sex, i alla fall dokumenterat, anses vara moraliskt förkastligt sänks tröskeln för att skvallret går över i mer systematiska trakasserier. Det skapar dessutom en känsla av moralisk överlägsenhet hos de som betraktar eller sprider materialet då den

egna överträdelsen förminskas av känslan av rättfärdighet. Osäkerheten kring hur en uthängning kommer att drabba den enskilda skapar en social kontroll som drabbar alla.

”Hennes fel att hon skickar på sina privata delar. Jag tycker eller inte bara att jag tycker utan mitt tyckande är en sanning samt att ja har rätt oavsett ifall ni säger att ja har fel. Jag tycker att det hon gjorde var fel och att det var rätt att hon mådde dåligt över det, samt att alla skrattar åt henne. I slutändan kommer det gå över men allt är hennes fel så tack o hej!” (Pojke, 17 år)

¹⁷ Bindsbøl Holm Johansen, Katrine, Bodil Maria Pedersen, and Tine Tjørnhøj-Thomsen. "Visual gossiping: Non-consensual 'nude'sharing among young people in Denmark." Culture, health & sexuality 21.9 (2019): 1029-1044.

¹⁸ Hunehall Berndtsson, Kristina, and Ylva Odenbring. "They don't even think about what the girl might think about it': Students' views on sexting, gender inequalities and power relations in school." Journal of Gender Studies 30.1 (2021): 91-101.

¹⁹ Mortensen, Signe Ulbjerg. "Defying shame: shame-relations in digital sexual assault." Mediekultur: Journal of media and communication research 36.67 (2020): 100-120

Sociala mekanismer i globala exposekonton

De globala exposekontonas syfte är delvis ett annat än de lokala då det sällan handlar om att besökaren och den uthängda känner varandra.

I stället verkar det huvudsakligen handla om en homosocial miljö där pojkar och unga män använder flickornas nakenbilder för att skapa gemenskap med varandra. Denna gemenskap bygger på åsikter och beteenden som fördöms av samhället men som premieras i stängda internetmiljöer. Genom att uppmuntra varandra att dela material, att kommentera och håna flickorna på bilderna med grovt sexistiskt

och rasistiskt språk skapas i dessa grupper ett digitalt parallellsamhälle där kvinnohat är normen. Deltagarna hetsar varandra att skaffa eget övergreppsmaterial, att dela och att orsaka brottsoffret så mycket skada som möjligt genom fortsatt spridning, kränkningar och hot. Detta beteende ger status i gruppen. I denna miljö ökar trycket på de enskilda att skaffa nytt och unikt material. Då kvinnohatet har normaliserats sänks tröskeln för att använda sig av hot och utpressning, även mot mycket unga personer, för att tillskansa sig övergreppsmaterial. Detta drabbar flickor med en närvaro på sociala medier och de som har en relation till dessa pojkar och män.

Barn som utsätter barn

Kunskapen bland vuxna om förekomsten av exposekonton är bristfällig. Vuxenvärlden har svårt att agera mot exposekonton eftersom kontona finns i digitala miljöer där vuxna inte är inbjudna och där barn kan vara både brottsoffer och förövare.

Det kan vara svårt för föräldrar att inse att deras barn kan vara en person som utsätter ett annat barn för ett brott. När vi ställde frågor till föräldrar i en enkät 2021 om barns tillvaro,

nakenbilder och risker på nätet, blev det tydligt att vuxna primärt oroar sig för att barn ska utsättas för sexualbrott av vuxna och inte andra barn.²⁰

Vi vet att vuxna, ofta utan att inse det, skapar skuld och skam kring sex på nätet genom att själva förmedla en negativ bild av de som delat naket material. Detta innebär att barn som varit utsatta för brott ofta drar sig för att söka stöd. Denna vetskap gör det dessutom lättare för den som utsätter att dela materialet. Barnen lämnas ensamma på internet, i sitt sexuella utforskande och med skulden av att ha blivit utsatt.

²⁰ ECPAT Sverige, "Vad föräldrar inte vet. Men behöver veta om barns tillvaro och risker på nätet", ECPAT (2021)

Expose och annan brottsutsatthet

Ett förhållandevis stort antal flickor (546) har svarat på frågorna om både exposekonton och brottsutsatthet vilket gör att vi kan undersöka om de barn som blir exposade även löper en ökad risk att utsättas för andra former av sexualbrott på internet.

Det har vi gjort genom att kontrollera ett antal variabler - ålder, identifikation med HBTQIA+ och om personen har en neuropsykiatrisk diagnos. Vi har använt samma modell för flickor som besökt exposekonton och som inte har blivit uthängda. Anledningen till uppdelningen mellan modellerna är att flickor som har blivit uthängda och besöker ett konto kan ha andra skäl att besöka dessa än flickor som besöker dem utan att ha blivit uthängda. Pojkarna som har svarat på båda frågorna och som blivit uthängda är för få för att göra motsvarande jämförelse. I diagram 11 ser vi den ökade procentuella risken att vara utsatt för de olika typerna av brott för flickor som dels har besökt ett exposekonto, dels själva blivit uthängda på ett exposekonto. Staplarna i ljusare färg är icke-signifikanta effekter.

Vi ser att både barnen som har besökt exposekonton och de som blivit uthängda har en förhöjd risk att utsättas för samtliga brottstyper som vi ställde frågor om i årets enkät förutom att ha sålt sex eller – i de uthängda flickornas fall – tagit emot oönskade nakenbilder jämfört med andra barn. Den största skillnaden mellan grupperna ser vi vad gäller andelen barn som

blivit hotade att skicka nakenbilder, men skillnaderna mellan de som erbjudits pengar för sex och de som har sålt nakenbilder är också anmärkningsvärt stora. Det är dock viktigt att vara tydlig med att det är svårt att dra slutsatser om kausalitetsriktningen och om flickorna som blivit uthängda var mer utsatta innan de fick bilderna spridda eller om brottsutsattheten var en följd av att de fick bilderna spridda. Från förra årets enkät, vår stödlinje och intervjuer med barn är det tydligt att barn som får bilder spridda via exposekonton ofta hotas och blir erbjudna pengar för sex eller nakenbilder.

Från förra årets enkät, vår stödlinje och intervjuer med barn är det tydligt att barn som får bilder spridda via exposekonton ofta hotas och blir erbjudna pengar för sex eller nakenbilder.

Vi ser att både barnen som har besökt exposekonton och de som blivit uthängda har en förhöjd risk att utsättas för samtliga brottstyper som vi ställde frågor om i årets enkät förutom att ha sålt sex eller – i de uthängda flickornas fall – tagit emot oönskade nakenbilder jämfört med andra barn. Den största skillnaden mellan grupperna ser vi vad gäller andelen barn som blivit hotade att skicka nakenbilder, men skillnaderna mellan de som erbjudits pengar för sex och de som har sålt nakenbilder är också anmärkningsvärt stora. Det är dock viktigt att vara tydlig med att det är svårt att dra slutsatser om kausalitetsriktningen och om flickorna som blivit uthängda var mer utsatta innan de fick bilderna spridda eller om brottsutsattheten var en följd av att de fick bilderna spridda. Från förra årets enkät, vår stödlinje och intervjuer med barn är det tydligt att barn som får bilder spridda via exposekonton ofta hotas och blir erbjudna pengar för sex eller nakenbilder.

Ökad risk för brott för flickor som blivit uthängda på eller besökt exposekonton

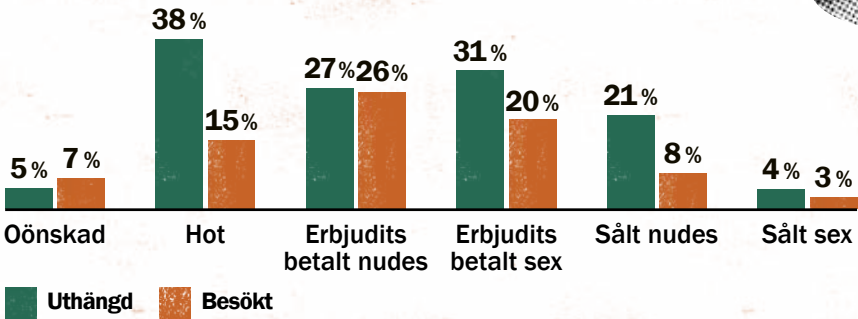

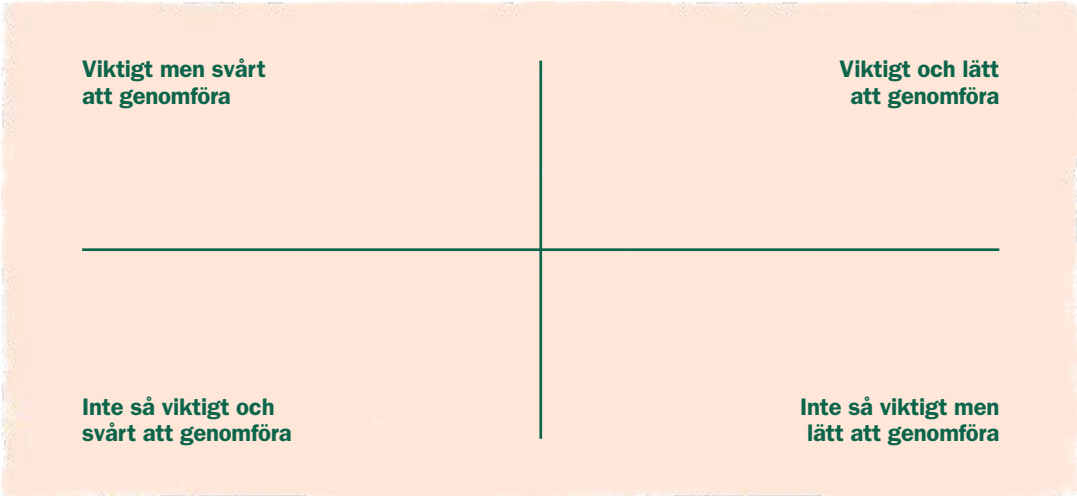
Diagram 11

Vilka lösningar ser barn?

I ECPATs metod ingår att vi låter barnen delta vid analysen av undersökningens svar och låter dem föreslå lösningar.

I arbetet med rapporten var vi speciellt nyfikna på vad barnen såg som lösningar på problemet med att lokala exposekonton skapas och att de får spridning bland barn. Barnen delades inledningsvis in i mindre grupper där varje grupp fick lämna tre förslag om vad fyra aktörer kunde göra. Aktörerna var barnen själva, plattformarna där materialet finns, rättsväsendet med polis och

domstolar samt skolan. Då barnen hade skrivit ner förslagen fick varje grupp ranka dem efter vad de tyckte var viktigast för att hindra spridningen av exposekonton, hjälpa de som utsatts och hur enkla de trodde att förslagen skulle vara att genomföra. Detta gjordes i en prioriteringsövning där barnen fick placera ut hur viktigt respektive hur genomförbart ett förslag var. Ju viktigare ett förslag var desto högre upp placerades det. Ju enklare det var att genomföra desto längre åt höger placerades det. Detta visualiserades med hjälp av en fyrfältare.

Förslag som placerar sig i den övre halvan är de förslag som anses viktiga och ju högre upp desto viktigare uppfattas de vara. Ju längre åt höger ett förslag hamnar desto lättare är det att genomföra. Det ideala förslaget placerar sig således i övre högra kvadranten och ju närmare högra hörnet desto bättre. När vi hade sammanställt materialet

lät vi en blandad grupp av något äldre barn resonera kring resultaten från workshopen. Detta skedde i en gruppintervju med fyra barn. Utöver att referera till resultaten resonerade de kring exposekonton samt politikernas och föräldrars ansvar. Delar av denna information finns tidigare i rapporten.

Barnens ansvar

Det blev tydligt att barnen i analysgruppen såg barns agerande som centralt för att lösa problemet. Det fanns en skillnad mellan könen i hos vem barnen valde att lägga ansvaret.

I grupperna med pojkar la deltagarna ett större ansvar på det egna beteendet och menade att bästa sättet att stoppa exposekonton var att inte ha apparna där de finns, att inte gå in på eller gilla dessa konton och att inte delta i skvaller om de uthängda på skolan. Två av tre av pojkarnas förslag om vad barnen kan göra handlade om denna typ av individuellt beteende medan bara ett av tre förslag i flickgrupperna gjorde det. Flickorna la i stället större vikt vid att rapportera konton som delar illegalt material till plattformarna och polisen eller att söka stöd hos vuxenvärlden. Bara ett förslag i pojkgrupperna handlade om att anmäla kontona till polisen och inget om att söka stöd hos vuxenvärlden. Ett förslag hos respektive kön handlade om att barnen kan agera direkt mot de som delar material och få dem att sluta. Ett annat förslag i en av pojkgrupperna handlade om att stötta de som blivit uthängda. Även dessa förslag lägger tyngdpunkten på individens ansvar även om det i detta fall riktar sig direkt mot en person som berörs av exposekonton.

	Undvik konton och skvaller	Rapportera eller anmäl	Hitta stöd hos vuxenvärlden	Agera mot individer	Stötta utsatta
Flickor	3	3	2	1	0
Pojkar	6	1	0	1	1
Totalt	9	4	2	2	1

Tabell 1

Diagram 12 visar hur barnen placerade ut vad de trodde om de olika förslagen. Flickornas svar symboliseras med cirklar och pojkarnas med snedställda kvadrater. Diagram 12 visar att barnen tror att de kan agera på ett sätt som är både viktigt och genomförbart då det gäller att minska förekomsten av exposekonton och för att stötta de utsatta. Det finns dock viktiga skillnader mellan könen. Det förslag som rankas som viktigast bland pojkar – att stötta utsatta - nämns inte i flickgruppen och det förslag som flickorna anser viktigast – att hitta stöd hos vuxenvärlden - nämns inte i pojkgruppen. Vi ser också att individuellt beteende – att inte gå in på konton, att inte delta i skvaller, att säga till de som sprider material samt att stötta utsatta – genomgående skattas som viktigare av pojkarna och mer genomförbart av flickorna. Däremot uppfattar flickor att det är både viktigare och lättare att anmäla till plattformar eller polisen än vad pojkar gör. Pojkar anser detta som det minst viktiga av vad barnen kan göra.

Givet svaren i enkäten verkar barnen i analysgrupperna underskatta den dragningskraft dessa konton har och att många barn besöker dessa konton även om de känner sig kluvna eller negativa till dem. Två av pojkgrupperna pekar ut skvaller som en viktig orsak till att de sprids och det är förvånande att den aspekten helt saknas i flickornas svar - trots att det var fler flickor som framhöll detta i enkäten. Slutligen ser vi att pojkarna i analysgrupperna, precis som pojkarna i våra tidigare enkäter, mindre sannolikt ser det som en fungerande strategi att vända sig till vuxenvärlden för stöd. Det verkar även gälla de digitala plattformarna och polisen.

I diskussionerna kring resultaten är barnen kluvna till vad barn själva kan göra för att stoppa exposekonton och stötta de som utsätts. De ser sitt

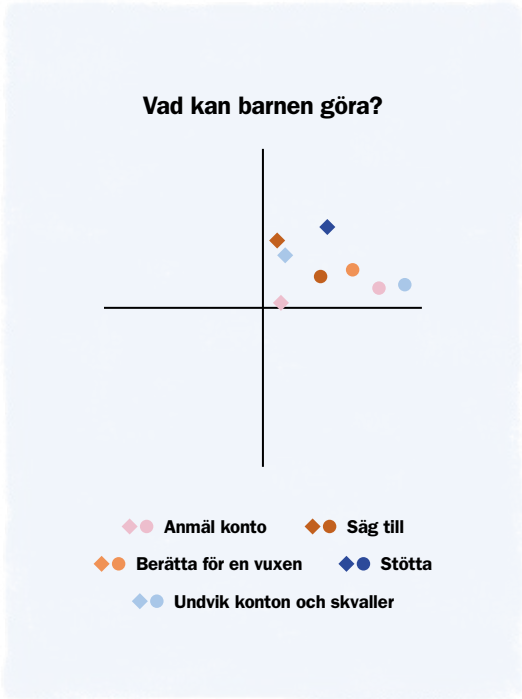

Diagram 13

ett eget ansvar, inte minst i hur man tänker kring exposekonton och de som sprider nakenbilder. Samtidigt anser de att vuxenvärlden har svårt att påverka situationen.

"Jag tror inte de vuxna och skolan kan göra så mycket. Det är upp till ungdomarna själva."
(Flicka, analysgrupp)

"Man måste tänka att det är en värld där om vi ger det makt kommer vi att styras av det."
(Flicka, analysgrupp)

"Om någon säger att de har bilder och ska sprida ska man inte uppmuntra det. Alltså det är bara luft – det ska gå in här och ut där - och inget man ska agera på själv." (Flicka, analysgrupp)

Barn är tydliga med att de skulle agera om spridning av material påverkade någon i deras närhet.

"Om någon lagt ut min väns bilder hade jag inte frågat varför de gör det- Jag hade vänt upp och ner på allt för det är min vän. Jag kan inte vara snäll mot någon som förnedrat min vän. Det räcker inte med att säga till."
(Pojke, analysgrupp)

Samtidigt är de ambivalenta till hur problemet ska lösas och anser att vuxna måste agera för att det inte ska eskalera.

"Det skulle inte hjälpa att konfrontera de som sprider, det är de vuxnas ansvar. Det skulle bara bli mer bråk för unga har en annan mentalitet än vad vuxna har. De känner mer att de ska bråka med varann medan vuxna gör det med ett annat syfte."
(Flicka, analysgrupp)

"Man känner sig som en vuxen och tänker att jag ska lösa mina problem. Tråkigt nog löser många det med våld."
(Pojke, analysgrupp)

Dessutom påpekar barnen att det kan handla om makthierarkier som spelar roll för hur barnen väljer att göra och att det i vissa fall kan innebära risker.

"Jag tror det blivit normalt att sprida så man bryr sig inte längre. Jag tror också det beror mycket på vem som sprider. Har man mycket vänner, ses man som tuffare känns det också tuffare att den personen har bilder och sprider de."
(Flicka, analysgrupp)

Vuxnas ansvar, resonerar en flicka, handlar om att förändra normer hos barnen genom att börja tidigt redan när barnen är små.

"Det är inget fel att skicka bilder, man kanske blir tvingad eller vill att en kille ska gilla en. Jag tycker man ska lära barn från ung ålder varför det är fel att sprida bilder och kanske konsekvenserna av det."
(Flicka, analysgrupp)

Barnen tycker också att det finns ett ansvar hos dem själva att uppmärksamma vuxenvärlden på det som sker och om någon är utsatt.

"Ungdomar har också ett ansvar att prata med lärare eller polisanmäla det." (Pojke, analysgrupp)

Slutligen har de råd till de vuxna som liknar alla de råd vi fått från barn då det gäller hur vuxna – inte minst föräldrar - ska bete sig om ett barn anförtror sig åt dem.

"Sätt dig i barnets sits. Vuxna kan vara snabba med att döma och skälla på barnen. Tänk före du pratar och försök se det ut barnets perspektiv."

Pojke, analysgrupp

	Hårdare moderering	Ta bort konton	Samarbeta med polis	Kontrollera ålder	Begränsa bilder
Flickor	4	2	1	2	1
Pojkar	3	3	2	1	1
Totalt	7	5	3	2	1

Tabell 2

Givet att plattformarnas funktioner lockar in barn till konton med olagligt material vilket bidrar till att ge dessa konton stor spridning och därför är ansvarsfrågan ännu viktigare. När vi tittar på barnens svar ser vi att de kan delas in i hårdare moderering (inklusive en flickgrupp som föreslog en förhandsgranskning av plattformarna av allt som lades upp), att ta bort konton och bilder snabbt, att samarbeta med polisen och att begränsa möjligheten att dela bilder för unga användare.

I diagram 13 ser vi hur barnen placerade in förslagen gällande plattformarnas ansvar. Flera av förslagen placeras i den övre högre kvadranten. Både flickor och pojkar anser att borttagande av

konton och ett samarbete mellan plattformarna och polisen vore viktiga steg för att minska antalet exposekonton och stötta de som har blivit utsatta. De anser också att det skulle vara förhållandevis lätt för plattformarna att genomföra detta. Flickor tycker också att hårdare moderering av material skulle vara både viktigt och förhållandevis lätt att genomföra, något pojkarna ställer sig mer tveksamma till. Varken pojkar eller flickor tror att en hårdare åldersverifiering skulle vara effektivt för att motarbeta exposekonton och pojkarna tror dessutom att det vore svårt att genomföra. Flickorna tycker att det är relativt viktigt att göra det svårare för barn att dela bilder, men tror samtidigt att detta vore svårt att genomföra.

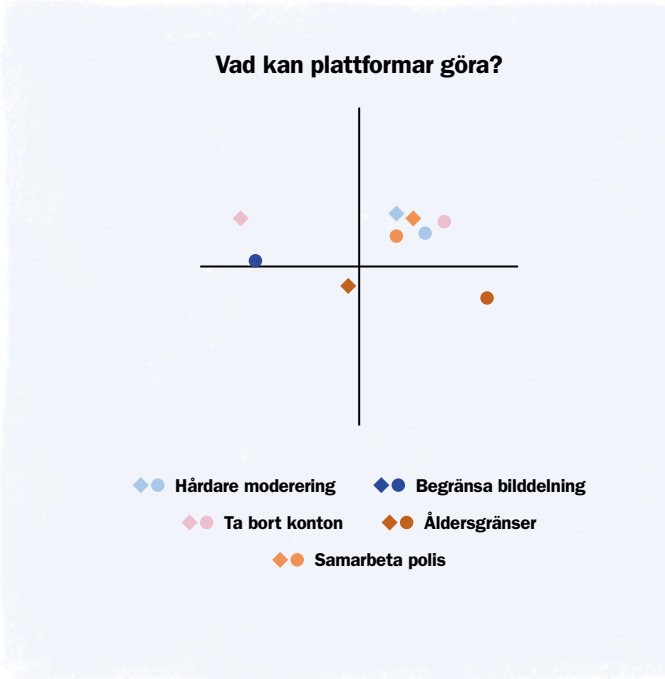

Diagram 13

Diskussionen angående de stora sociala medieplattformarnas ansvar för innehåll och moderering är återkommande. Flera av barnen delar upplevelsen av att problematiskt och direkt olagligt innehåll ofta får ligga uppe för länge utan åtgärd trots att det har rapporterats. Det finns också en känsla av att konton och personer sällan stängs av trots att de deltar i trakasserier eller olagliga handlingar. Det barnen inte tar upp men som är tydligt i enkäten är att det inte endast handlar om moderering och att stänga ner olämpliga konton. Plattformarna har dessutom skapat funktioner som rekommenderar exposekonton till barn vilket bidrar till stor spridning i barnens närmiljö. Vi har i vissa fall sett att sociala medieplattformar agerar och minskar spridning av annat problematiskt

material snabbt och effektivt. Ett par exempel är material som är kopplat till terrorism och desinformation under pandemin. Frågan är varför ett liknande skydd inte kan implementeras för att skydda barn från att utsättas för grova sexualbrott. Barnens önskan om att plattformarna ska agera proaktivt och samarbeta med myndigheter genom att anmäla illegalt material och bistå polisen i deras arbete måste beaktas som en viktig åtgärd för brottsutsatta barn på nätet. I ”Nude på nätet” 2021 frågade vi barnen vad de önskade för stöd från polisen och det blev tydligt för oss att barnen vill att polisen ska finnas närvarande på de plattformar där barnen befinner sig. Barnen vill kommunicera direkt med polisen för att kunna ställa frågor och rapportera när något händer.

Att bli uthängd på ett exposekonto kan vara förknippat med så stark skam och skuld att barnet inte vågar anmäla av rädsla för hur deras vårdnadshavare ska reagera.

"Polisen hade kunnat finnas på dom flesta plattformar som ungdomar ofta har tex Snapchat eller Instagram. Så att man kan skicka till dom där istället för att gå in på deras hemsida!" (Tjej, 15 år, Nude på nätet 2021)

"Att ha en snabb knapp eller att dom frågar lite då och då om det hänt nåt och en snabb knapp till polisen."
(Pojke, 17 år, Nude på nätet 2021)

"Ha någon speciell sida för det kanske, där man kan anmäla samtidigt som man får stöd och bekräftelse om att det verkligen är ett brott." (Flicka, 14 år, Nude på nätet 2021)

I de fall barnen berättar att de har rekommenderats ett konto av en plattform, ett annat barn eller att ett konto har lagt till en hel skola, är det framför allt Snapchat och Instagram som nämns. Detta är två av de tre största plattformarna för barn vilket innebär att de har ett särskilt ansvar att skydda sina användare från övergrepp.

I diskussionerna kring resultaten konstaterar barnen i analysgruppen att de sociala medieplattformarna skapar förutsättningarna för exposekontonas existens och att en hårdare moderering och nedstängning av konton vore att önska i en ideal värld.

Just nu ser de flera problem. En pojke konstaterar att det kan kännas meningslöst att anmäla ett konto.

"Du måste ha flera anmälningar för att det ska gå ner. Om du gör en anmälan och är den enda som gör det kommer det inte att spela någon roll."
(Pojke, analysgrupp)

De konstaterar att bilderna finns kvar även om kontona tas ner och att plattformarna inte har metoder för att verifiera användare.

"Det kanske inte hjälper att ta ner kontona. De har fortfarande kvar bilderna, de kan skapa nya konton och de kan fortfarande sprida runt dem."
(Flicka, analysgrupp)

"Hårdare regler skulle förstöra för dem, de skulle inte tjäna på det för de [exposekonton] gör att de får mer delningar, mer likes och de får mer användare kanske."
(Flicka, analysgrupp)

"Allt sker på internet. Det är inte så att man går runt och visar det utan allt sker på plattformarna och fanns inte kontona skulle det inte skickas några bilder."

Flicka, analysgrupp

Rättsväsendets ansvar

Två av flickgrupperna fick i uppgift att ta fram (sammanlagt) tre förslag på hur skola och rättsväsende bör agera. Vi delade in barnens förslag i följande kategorier:

- Hårdare straff för ägare av plattformar eller för de som sprider bilder.
- Åtgärder som till exempel att polisen ska ta ner bilder eller kontrollera åldersgränser på plattformarna.
- Polisen bör öka sin kunskap och vara mer uppmärksamma på vad som sker på nätet.
- Att polisen ska informera om vad som är brottsligt.
- Att polisen bör samarbeta mer med barn angående exposekonton.

Dessa svar stämmer väl överens med barnens svar i 2021 årsundersökning.

I tabell 3 ser vi vad barnen anser om förslagen gällande rättsväsendets ansvar.

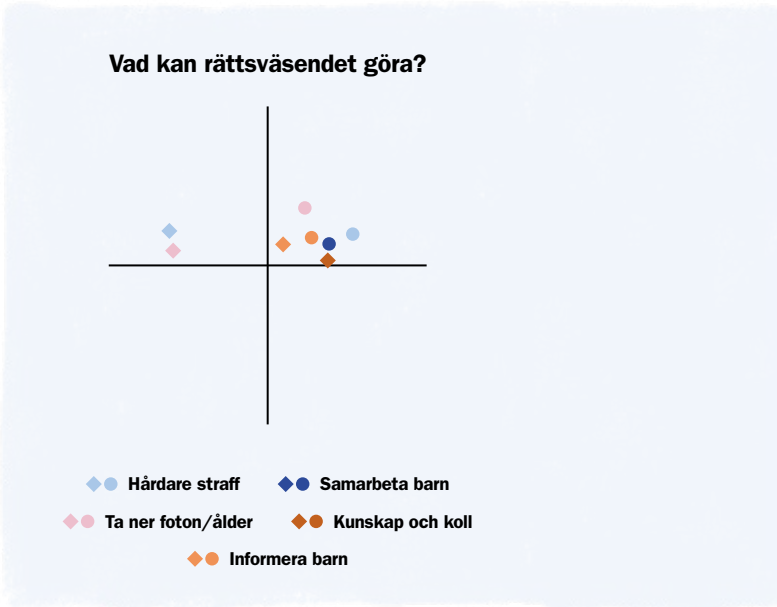

Diagram 14

De flesta förslagen placerar sig som mindre viktiga och svårare att genomföra än vad de flesta av barnens svar kring barnens och plattformarnas ansvar gjorde. Genomgående skattar flickorna rättsväsendets insatser som både viktigare och lättare att genomföra än vad pojkarna gör. Två av förslagen - hårdare straff eller låta polisen ta ner bilder och kontrollera åldersgränser - tror de är svåra att genomföra i praktiken.

	Hårdare straff	Ta ner foton och kolla åldersgränser	Mer kunskap och uppmärksamhet	Informera barn	Samarbeta med barn
Flickor	2	2	0	1	1
Pojkar	3	1	4	1	0
Totalt	5	3	4	2	1

Tabell 3

Barnen har mindre förtroende för rättsväsendets förmåga att minska antalet exposekonton än att plattformarna eller barnens beteende förändras.

Dessutom uppfattar pojkarna att flera av förslagen är relativt svåra att genomföra. Det finns en frustration kring polisen som uppfattas som okunnig och inaktiv när det gäller bekämpandet av internetrelaterade sexualbrott.

Samtidigt visar barnens svar och resonemang att de själva saknar viktig information om vad som är olagligt på internet samt vad polisen kan göra. Denna brist på kunskap hos barn är allvarlig då deras förtroende för rättsväsendets förmåga att hjälpa dem urholkas.

Det är tydligt att barnen upplever frågan kring rättsväsendets roll som lågprioriterad och samtalet återkommer till att polisen inte tar dessa brott på allvar. De diskuterar även politikernas ansvar i relation till rättsväsendet och att det finns en möjlighet till förändring i hur barn och ungas utsatthet betraktas.

"De ser det säkert som en liten sak men det byggs upp enormt mycket. De känner sig så högt uppsatta att de inte uppmärksammar de här små problemen, som de tänker är små." (Flicka, analysgrupp)

"Jag tror att politikerna borde ha det i åtanke för jag tror inte det är något de tänker på, att ungdomar hängs ut på internet. De borde börja tänka mer på sånt och sen kan de komma med ideér." (Pojke, analysgrupp)

Ett konkret råd från barnen till politikerna är att tillsätta mer resurser i arbetet med trakasserier på nätet.

"Skapa en speciell avdelning i polisen som jobbar med trakasserier på nätet som är lite mer seriösa och har

tid att jobba med sånt. Jag tror att om man vet att det finns ett konto så har de rätt lätt att ta reda på vem som ligger bakom." (Pojke, analysgrupp)

Barnen tror samtidigt att de rättsvårdande myndigheterna behöver ändra attityd.

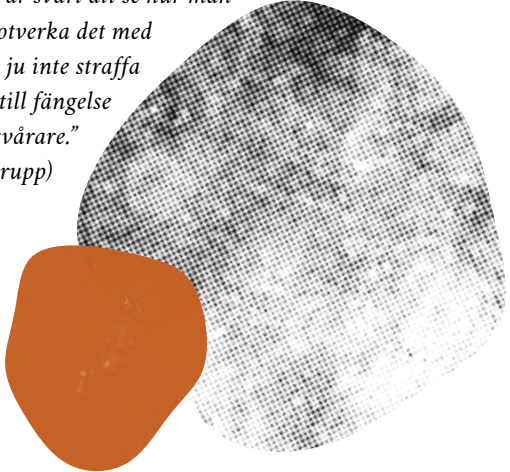
"Det verkar som om de inte lägger ner tid på sociala medier, de lägger mer tid på andra saker. Jag har inte hört någon som blivit stämd för det. Jag tycker att om någon förnedrar andra personer då ska man få veta det, men det känns inte som om polisen att skolor, lägger ner tid på sånt." (Pojke, analysgrupp)

En flicka tror att det delvis handlar om åldern på de barn som hängs ut på kontona.

"Det skulle ses allvarligare om det var fullt med bilder på yngre personer, det skulle kopplas till annat." (Flicka, analysgrupp)

En annan flicka tror att det har att göra med vem som lägger ut bilderna.

"Det är ju svårt att sätta straff på folk under femton och det är ju oftast folk under femton som sprider såna bilder. Det är svårt att se hur man skulle kunna motverka det med lagen. Man kan ju inte straffa en trettonåring till fängelse och det gör det svårare." (Flicka, analysgrupp)

Skolans ansvar

Flickorna har något färre förslag än pojkarna kring vad skolan skulle kunna göra för att bekämpa exposekonton. Förslagen om skolans ansvar har delats in i följande grupper:

- Informera mera.
- Ta fram gemensamma regler.
- Stötta elever som har utsatts.
- Öka tillgängligheten och minska stigmatiseringen kring att träffa skolkuratorn.

Förslagen om ökad information, från lärare eller externa aktörer, innefattar att det ska ske återkommande och vara ett pågående samtal (snarare än vid ett enskilt tillfälle). Förslagen kring gemensamma regler handlar om frågor som att inte använda mobiltelefoner under skoltid och hur eleverna ska behandla varandra både under och efter skolan. Förslagen om att stötta elever innefattar samtal och att skolan kan bli bättre på att identifiera tecken på att någon är utsatt och ta initiativet till kontakt. Vad gäller förslagen om att göra det lättare att träffa kuratorn förslog flickorna att alla elever skulle erbjudas en återkommande tid. De beskrev en tröskel för att söka stöd eftersom alla andra elever kunde se att

de besökte kuratorn. Pojkarnas förslag handlade snarare om att kuratorn skulle vara mer tillgänglig och erbjuda drop-in om något hänt.

I diagram 16 ser vi hur barnen rankade förslagen om vad skolan kan göra. Precis som när det kommer till rättsväsendet ser vi en stor skillnad mellan pojkar och flickor. Flickorna rankar genomgående skolans möjligheter att göra viktiga insatser för att motarbeta exposekonton högre än pojkarna. I alla förslag, utom det som gäller att informera barnen, tror pojkarna att det vore betydligt svårare för skolan att genomföra förslagen än flickorna. Det är tydligt att barnen – och framför allt pojkarna – generellt har ett lågt förtroende för att skolan skulle kunna göra viktiga insatser för att motarbeta exposekonton. En aspekt i flickornas förslag är att de önskar att skolan kan göra insatser genom att stötta eleven och att en del av detta handlar om elevhälsan och skolkuratorer. Trots att flickorna anser kuratorn vara viktig beskriver de det också som pinsamt att besöka kuratorn då andra ser, att ett sådant besök i sig kan leda till frågor och trakasserier, och att de därför önskar ett mindre stigmatiserande sätt att söka stöd.

	Informera	Gemensamma regler	Stötta elev	Lättare att träffa kurator
Flickor	4	2	1	2
Pojkar	3	3	2	1
Totalt	7	5	3	2

Tabell 4

Barnens relativa brist på förtroende för skolan som en proaktiv aktör för att minska antalet exposekonton är oroande. Det är tydligt att en stor del av våldet som följer efter att någon har blivit uthängd sker i skolan och att den mest typiska utövaren är en skolkamrat. Skolan, med stöd av andra aktörer, borde kunna ta en central roll i arbetet med att stoppa exposekonton, men för att detta ska vara möjligt måste barnen känna ett förtroende för skolan. Barnen på skolan där vi genomförde workshops hade kunskap om digitalt våld och lärarna vi pratade med ansåg det vara en viktig fråga för skolan. Trots detta såg vi att pojkarnas förtroende var förhållandevis lågt för skolans förmåga att agera för att stoppa exposekonton.

Bland barnen som kommenterade resultaten var förväntningarna på skolan högre än på de andra aktörerna. Dock ansåg de att skolan i nuläget inte uppmärksammat problemet tillräckligt.

"Jag tycker skolan borde hantera dom här för polisen gör inte så, mycket. Jag tycker skolan har första prioritet att hantera vad som händer mellan ungdomarna." (Flicka, analysgrupp)

"Många förknippar skolan med vad som sker under skoltiden men det är så mycket mer som sker utanför som de kan hjälpa till med, både med studier och psykisk hälsa, så jag tycker faktiskt de borde ta större ansvar med det här." (Flicka, analysgrupp)

Vad kan skolan göra?

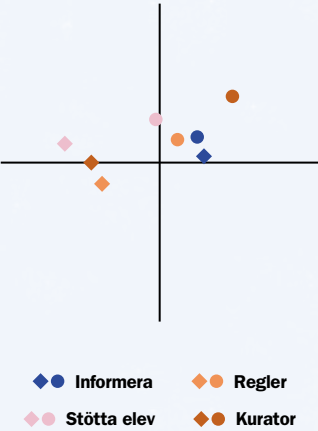

Diagram 15

”Jag förstår vad de menar med att skolan inte kan hjälpa, men det känns som att skolan inte försöker heller, att de inte har gått 100 procent på det. Men skolan kan göra mer än vad de tror”

Pojke, analysgrupp

Barnen har förslag på hur skolan skulle kunna arbeta med frågan.

"De kunde börja med individuella samtal så att man inte känner skam, gemensamma samtal med hela klassen, kanske ha en psykolog som man skulle gå att prata med och sedan därifrån, om man märker att något sker, någon har fått bilder spridda, ta kontakt med polis, prata med barnet om hur det känner och vem som spridit dem." (Flicka, analysgrupp)

"Det vore bra att ha prata om det i alla fall en gång om året då man bjuder in en föreläsare om konsekvenser och problem. Då kanske man tänker efter en gång till innan man skambelägger någon." (Flicka, analysgrupp)

"Någon föreläsare, någon som är kunnig, kanske kuratorn, en psykolog, skolsköterska funkar. Någon som är medveten om ungdomars hälsa." (Pojke, analysgrupp)

"Individuella samtal med de som är utsatta och de som utsatt andra, prata med föräldrarna, kalla till möte... vad som helst för att visa att det inte är ett ok beteende." (Pojke, analysgrupp)

Barnen understryker att det är extremt viktigt att skolan agerar eftersom spridning av nakenbilder på exposekonton leder till stora konsekvenser för de drabbade.

"Skolan måste hjälpa. Det är många som tagit sina liv för såna här saker. Bildspridning, man blir förnedrad, det är som att bli spottad i ansiktet." (Pojke, analysgrupp)

Samtidigt ser barnen problem med att ta emot den hjälp skolan erbjuder idag, inte minst via kuratorn vilken många barn upplever det problematiskt att besöka när de har blivit utsatta för ett brott.

"Man kan känna skam för att man går och pratar med kuratorn för säger man kuratorn förknippas det med socialen, med problem hemma och problem med sig själv." (Flicka, analysgrupp)

"Kuratorn kopplar inte bara in socialen utan föräldrarna kopplas in. Jag tror att barn som utsätts för sådant här bara vill tala ut, inte tänka efter för att det går vidare till föräldrarna eller någon annan vuxen." (Flicka, analysgrupp)

För att komma till rätta med de problem som finns i dagens strukturer ser barnen skolkuratorernas och skolsköterskornas anmälningsplikt som ett hinder. Barnen önskar att skolkuratorerna skulle kunna avvakta med att anmäla och lyssna på hur barnet vill gå vidare. De återkommer flera gånger till att tillit för skolans personal är oerhört viktigt.

"Du måste bevisa att de [skolpersonalen] att de är att lita på för barnen, att de kan komma om det är något som hänt och de mår dåligt." (Pojke, analysgrupp)

"Var försiktig, speciellt då det gäller barn, och prata med dem innan man tar beslut."

Flicka, analysgrupp

Diskussion av barnens analys

När vi betraktar varje diagram separat ser inte skillnaderna mellan pojkar och flickor stora ut. Förslagen barnen ger är likartade – och ibland identiska – oberoende av kön.

De rangordnar förslagen på ett liknande sätt om än med vissa skillnader i hur viktiga eller hur genomförbara förslagen är. Om vi sammanställer flickornas respektive pojkarnas svar i separata diagram blir skillnaderna tydliga vilket syns nedan.

Diagram 16

Vi ser att flickorna rangordnar de allra flesta förslag som viktiga och genomförbara och det är svårt att urskilja aktörerna som mer eller mindre viktiga eller att förslagen är mer eller mindre svåra att genomföra. När vi tittar på pojkarnas rangordning ser vi att två förslag, barnen själva och plattformarna, rangordnas betydligt högre. Förslag gällande skolan prioriteras ner, både utifrån hur viktiga och genomförbara de bedöms vara. Rättsväsendet rankas som något viktigare än skolan, men betydligt lägre än förslagen gällande

barnen själva eller plattformarna. Rättsväsendet rangordnas också lägre hos pojkarna än hos flickorna. Sammantaget skulle det kunna sägas att flickor och pojkar har två olika strategier för att bekämpa exposekonton och stötta de som har utsatts.

Samtantaget skulle det kunna sägas att flickor och pojkar har två olika strategier för att bekämpa exposekonton och stötta de som har utsatts.

Flickorna verkar betrakta exposekonton som ett problem som måste lösas på samhällsnivå och att barnen själva, företagen bakom plattformarna, rättsväsendet och skolan på olika sätt kan bistå med lösningen. Pojkarna har ett större fokus på barnens egen förmåga att lösa problemet och på hur företagen hanterar de plattformar där exposekonton sprids. Skola och rättsväsende har en mindre roll som problemlösare. Det innebär inte att pojkarna tar frågan mindre seriöst. I vissa fall, som i stöd till utsatta och ett ansvar att inte delta i skvaller kring exposekontona, visar pojkarna snarare större insikt om mekanismerna bakom exposekontona än flickorna. Pojkarna betonar att barn själva har ett ansvar att agera moraliskt och att stötta de som har blivit utsatta. Flickorna tänker snarare på att bygga strukturer kring barnen så att de kan få stöd och hjälp av vuxenvärlden och andra aktörer. De anser att det egna agerandet är viktigt, men inte lika viktigt som pojkarna.

Pojkarnas fokus på det individuella ansvaret kan delvis förklaras med könsroller. Vi ser i enkäten att pojkar är mindre benägna än flickor att söka hjälp om de utsätts för brott på internet. De tenderar även att i högre grad skylla på den som har blivit utsatt.

I fritextsvaren framkommer också att de tycker att det är viktigt att ha kontroll och lösa saker på egen hand. Under 2020 genomförde ECPAT en föräldraenkät²¹ och där framkom det att vuxna oroar sig mindre för pojkar och pratar mindre med dem om risker på nätet och sexuell utsatthet. Denna tystnad leder till att det blir svårare för pojkar att söka stöd och att de kan uppleva att vuxenvärlden inte bryr sig.

²¹ ECPAT Sverige, "Vad föräldrar inte vet. Men behöver veta om barns tillvaro och risker på nätet." ECPAT (2021)

Diskussion

En del av lösningen kommer alltid att finnas hos barnen själva och deras förmåga att vara aktiva agenter i sina egna liv. Det innebär bland annat att agera på ett schysst sätt och ta aktiva beslut att inte delta i exposekontonas verksamhet.

Det vore naivt att tro att hela lösningen ligger hos barnen. Vi ser att många barn besöker exposekonton trots att de själva anser att det är fel. Nyfikenhet, rädsla och gruppsytryck kan vara orsaker som gör att det enskilda barnet

Vi ser att många barn besöker exposekonton trots att de själva anser att det är fel

agerar mot sin egen moraliska övertygelse. Vi ser också att barn ofta inte inser att deras agerande får allvarliga konsekvenser för de barn som blir uthängda och att de på olika vis försöker minimera den egna rollen efter att ha besökt ett exposekonto. Precis som med många internetrelaterade fenomen finns det en känsla av att alla bidrar med en liten del, vilket kan göra det svårt att se det egna besöket som en allvarlig företeelse. Samtidigt är det känslan av att alla har sett bilden som är en av de saker som gör det allra jobbigaste för de utsatta. Yngre barn ser besöken på exposekonton som mindre problematiska än vad äldre barn gör, vilket riskerar att normalisera kontona.

Även omgivningen ger signaler om att fenomenet inte är allvarligt. Plattformarna har funktioner som aktivt lockar in barnen på exposekonton. Rättsväsendet har inte lyckats

kommunicera att de ser allvarligt på fenomenet. Skolanställda har för låg kunskap och känner inte till att exposekonton förekommer. Enligt barnen i enkäten verkar skolans personal vara oroande passiva i att hantera situationer där elever blir trakasserade och kränkta efter att ha blivit uthängda. Givet detta är det inte konstigt att barn förringar allvaret i att delta på exposekonton eller i det efterföljande skvalleret och trakasserier. Vill vuxenvärlden att barnen ska ta frågan på allvar är det viktigt att vi visar att vi gör det.

Centralt är att vuxenvärlden debatterar plattformarnas ansvar och visar sitt engagemang för barnen. Det är även viktigt att plattformarna visar att de försöker hantera problemet. Det är orimligt att de stora sociala medieföretagen avsägar sig ansvar för att deras plattformar nyttjas för att begå brottsliga handlingar riktade mot barn och dessutom bidrar till spridningen genom sina funktioner. De agerar även långsamt med att ta bort övergreppsmaterial och konton som bryter mot lagen och allvarligt skadar enskilda barn. Det är dags för företagen att förklara hur de tänker möta denna utmaning och varför de ser allvarligare på desinformation som sprids till vuxna än på övergreppsmaterial av barn som sprids till både barn och vuxna. Plattformar som bjuder in barn att använda deras tjänster bör rimligen kunna förklara varför de inte kan säkerställa att barnen inte utsätts för brott eller riskerar att begå brottsliga handlingar där.

Vi ser att många barn besöker exposekonton trots att de själva anser att det är fel

Vi ser att barnen i analysen är väl medvetna om att plattformarna skulle kunna utforma sina tjänster annorlunda och på så sätt minska kränkningarna i både omfattning och tid.

I nuläget uppfattar barnen att samhället signalerar straffrihet för de som begår brotten och ett i bästa fall svagt stöd för de som utsätts.

Det är viktigt att både rättsväsendet och skolan tar till sig av barnens förhållandevis låga tilltro till dem. Barnen upplever att varken rättsväsendet eller skolan har den kunskap som behövs för att hantera brottsligheten som sker på exposekonton. De tror inte heller att rättsväsendet eller skolan har kapaciteten att göra nödvändiga insatser för att stoppa exposekonton. I nuläget uppfattar barnen att samhället signalerar straffrihet för de som begår brotten och ett i bästa fall svagt stöd för de som utsätts. I skolans fall är det speciellt allvarligt. Många av barnen i undersökningen berättar att de utsätts för trakasserier och nya brott under skoltid och i skolans lokaler. I vissa fall har detta fått till följd att barn slutat gå till skolan och att skolan inte erbjudit relevant stöd. För att kunna erbjuda relevant stöd och information måste samhällets aktörer lära sig mer om internetrelaterade brott.

Skvaller, rykten och nyfikenhet gällande kroppen och sex har alltid funnits och utövat en lockelse för många barn. Mobbning, trakasserier, skuldbeläggande av flickors sexualitet och sexuella övergrepp har olyckligtvis förmörkat

alltför många barns vardag i alla tider. Det som har förändrats är verktygen och hur de påverkar de som utsätts. Nakenbilder är ett väldigt potent vapen för att trakassera och skuldbelägga och det visuella är starkare än verbalt skvaller. Internet erbjuder nästan obegränsade möjligheter att sprida nakenbilder och -filmer till en stor publik. Det leder dessutom till en förhöjd risk för att barnet kommer att utsättas för nya brott, även av okända personer.

I svaren blir det tydligt att exposekonton - både lokala och globala - har skapat en rädsla hos framför allt flickor. Hälften av flickorna i undersökningen känner någon som blivit uthängd med nakenbilder. Effekterna blir att flickor begränsar sig, undviker att dela intimt material och att de i vissa fall dömer andra som gör det. Synen på nakenhet och sex som skamligt för flickor har alltid funnits i samhället, men via exposekonton kan denna syn få ny kraft och laddas varje uttryck för flickors lust med skam och skuld - ofta i kombination med ett grovt misogynt språk. I ett sådant klimat ökar risken för redan sårbara grupper att bli utsatta då vi vet att sannolikheten för att bli uthängd korrelerar med andra risker för att bli trakasserad och utsatt för sexuellt och fysiskt våld. I förlängningen kan vuxenvärldens ointresse för att agera mot exposekonton leda till psykisk ohälsa, skolmisslyckanden och i värsta fall självskaador och suicid.

ECPAT kräver

Ändra barnpornografilagstiftningen

Enligt svensk och internationell rätt är ett barn en person under 18 år. För att dömas för det brott som missvisande kallas barnpornografibrott krävs dock, i alla dess former förutom när det kommer till att skildra barnet, enligt svensk lagstiftning att barnet inte fullbordat sin pubertetsutveckling eller att det framgår av bilden och omständigheterna kring bilden att det är en person under 18 år, ett barn. Det spelar ingen roll vad personen som har eller sprider bilden eller filmen själv vet om barnets ålder när barnet är pubertetsutvecklat, det blir inte barnpornografibrott om det inte framgår av bilden och omständigheterna kring den. Barnen som förekommer på exposekonton har oftast gått igenom sin pubertetsutveckling och spridandet av dessa bilder blir därför inte barnpornografibrott, däremot kan andra brott aktualiseras. FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) gäller som svensk lag. Enligt barnkonventionen och dess andra tilläggsprotokoll har alla barn, oavsett pubertetsutveckling, rätt till skydd mot sexuell exploatering. Den svenska regleringen om barnpornografi strider således mot barnkonventionen vilket FN:s barnrättskommitté kritiserat Sverige för. Den utredning som såg över svensk rätts förenlighet med barnkonventionen såg också detta. ECPAT menar att det sedan länge varit hög tid att avskaffa det så kallade pubertetsutvecklingsrekvisitet. På ECPAT har vi också under lång tid drivit frågan om att byta namn på brottet. Enligt internationella riktlinjer som tagits fram i samarbete mellan bland andra Interpol, ECPAT International och FN-organisationer är termen barnpornografi förlegad och missvisande. I stället rekommenderas skrivningar som dokumenterade sexuella övergrepp på barn eller övergreppsmaterial. Det är glädjande att en statlig utredning nu ser över frågan om att ändra brottsrubriceringen.

Denna rapport visar de allvarliga konsekvenser som spridningen av övergreppsmaterial har för barnen som utsätts. Ändå är det så kallade barnpornografibrottet inte ett sexualbrott i svensk rätt utan ett brott mot allmän ordning. ECPAT anser att brottets allvarliga hälsomässiga konsekvenser medför att det måste betraktas som ett sexualbrott mot de enskilda barnen och inget annat.

Inför strikt ansvar

Strikt ansvar i förhållande till barnets ålder vid sexualbrott mot barn skulle innebära att det inte längre skulle spela någon roll vad förövaren visste, trodde eller borde ha förstått om barnets ålder. Det skulle räcka att åklagaren bevisar att det handlar om en person under 18 år, alltså ett barn, som förövaren exempelvis utsatt för ett sexuellt övergrepp eller innehaft en nakenbild på. Normalt krävs inom straffrätten uppsåt eller oaktsamhet och när det kommer till sexualbrott mot barn räcker det enligt svensk rätt med oaktsamhet, det vill säga att förövaren åtminstone borde ha förstått att det fanns en risk för att barnet var under en viss ålder (18 år eller 15 år beroende på brott). ECPAT menar att det krävs strikt ansvar när det kommer till sexualbrott mot barn och att inget barn ska behöva oroa sig för vad förövaren borde ha förstått. Det här är något som bland annat Storbritannien redan har infört och som Europadomstolen sagt är helt förenligt med Europakonventionen.

Plattformarna måste ta sitt ansvar

ECPAT anser att plattformarna inte agerar tillräckligt kraftfullt för att minska antalet exposekonton eller förhindra att barn utsätts för övergrepp. Plattformarna har ett ansvar att ta bort eller förhindra spridning av meddelanden som till innehållet uppenbart utgör vissa särskilt angivna brott, bland annat barnpornografibrott.

Den plattform som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot BBS-lagen gör sig skyldig till ett brott som kan ge böter eller högst två års fängelse.

Det kan argumenteras för att en plattform genom att inte ta bort eller förhindra spridning av till exempel övergreppsmaterial på barn gör sig skyldig till barnpornografibrott genom underlåtenhet. Vi har sett att när det gäller material kopplat till terrorism, men även desinformation om covid under pandemin, har plattformar agerat snabbt och effektivt för att säkerställa att materialet inte sprids på deras plattformar. När det gäller exposekonton har plattformarna misslyckats att förhindra att materialet laddas upp. De har dessutom bidragit till systematiska kränkningar av brottsoffer och utsatt andra barn för brott genom att rekommendera barn att följa och besöka exposekonton.

Inför ett kunskapslyft om exposekonton

Det behövs ett kunskapslyft kring denna typ av brott för vuxna i barns närhet - både föräldrar och de som arbetar med barn – och en insikt om att det som sker på internet har allvarliga konsekvenser i alla delar av barnets liv. Det första steget i en sådan resa är att erkänna bristen på kunskap och att ta hjälp av de aktörer - både inom akademien och den ideella sektorn – som har relevant kunskap om exposekonton för att säkerställa att de åtgärder som vidtas blir relevanta för barn. Det är viktigt att frågan inte reduceras till något som ideella krafter har ansvaret för utan att det är samhällets ansvar att skydda alla barns rättigheter.

Prioritera utredningar som rör sexualbrott mot barn

Bevisläget är ofta gott när förövaren och brottsoffret är identifierade i fall som rör exposekonton. Dock verkar det som att polisen betraktar ärenden med egenproducerat material där barn både är utsatta och förövare som lågprioriterade. Barnen vittnar också om att fallen ofta läggs ner och att bilderna fortsätter spridas.

Under hösten 2022 har antalet fall med exposekonton ökat explosionsartat i ECPAT Hotline, ofta rapporterat av de uthängda barnen själva. Eftersom barnen ofta hängs ut med nakenbilder och personliga uppgifter har vi skyndsamt kontaktat polis och socialtjänst för att barnen ska få det stöd och skydd de har rätt till. På grund av rådande lagstiftning hanterar polisen tipsen som olaga integritetsintrång och ärendena hamnar då inte hos de regionala it-brottscentren där specialistkompetens finns om digitala sexuella övergrepp på barn. Detta stärker än mer behovet av att ändra lagstiftningen så att denna brottslighet prioriteras utifrån dess allvar. I samtal med barnen och deras vårdnadshavare framkommer det att ärendena har polisanmälts vid flera tillfällen men lagts ner och att barnen fortsätter att utsättas för brott när bilder och kontaktuppgifter tillåts att cirkulera på nätet. I väntan på att lagstiftningen ändras måste polisen prioritera sina resurser så att denna allvarliga brottslighet utreds och beivras.

I den här rapporten har vi visat hur uthängningen av barn på exposekonton får förödande och långvariga konsekvenser för brottsoffren. Om inte rättsväsendet och övriga samhället agerar och kraftsamlar mot exposekonton kommer de sannolikt att fortsätta att växa, normaliseras och underblåsa en internetkultur där barn kan kränka och förfölja varandra i ett klimat av total ansvarsfrihet och minimal risk för påföljder för sitt beteende.

@ECPATsverige

Sankt Göransgatan 66
SE - 112 33 Stockholm
+46 (0)8 598 920 00

info@ecpat.se
www.ecpat.se
www.dittecpat.se
www.ecpat.se/hotline

Bankgiro: 903-4349

